

Şeytanın Eşi ve Nesli?	4
Tasavvuf! ve İşârî Manâlar	4
Câhil ve Alim	4
Şeytandan Allah'a Sığın	4
Şeytanın Vesvesesine Karşı Uyanık Olmak	4
Tayf Ne Demektir?	4
Tayf Nedir?	5
Allah'a Sığınmak Ne Demektir?	5
Düşünce Kurtuluştur	5
Şeytanın Kardeşleri	5
Şeytan Cinsi	5
Gayy Dalâlettir	6
Şeytan İnsanın Yakasını Bırakmaz	6
Vesvese ve Tuğyandan Uzak Dur	6
Hikâye (Şeytanın vesvesesi)	6
Hacamât'ın Sırrı	7
Peygamberlik Mührü	7
Hâtıralar	8
Meleklerden Gelenler	8
Meşâyîh'in tcmâi	8
Helâl Gıdanın Önemi	8
Helal ve Haram Lokmanın Tesiri	8
Hakikat Ehlinin Kalbleri	9
Şeytanın Dalâlete Sürüklemesi	9
Rahmanı ve Şeytanî Çalışmalar	9
Hidâyet ve Dalâlet Ehli	9
Te'vilât-ı Necmiyyeden	10
Kurân-I Kerime Tabi Olmak	10
Tefsîr-i Şerifi:	10
Âyetler Allah'tandır	11
İşaretler	11
Hikaye (Çile)	11
Vefa Beklemeyin	12
Hikâye	12
Yakutları Güneş Ortaya Çıkarır	13
İlâhî Feyzî Kabul Edebilmek İçin	13
Kur'ân-ı Kerimin Sâni Yücedir	13
Kur'ân-ı Kerimi Dinlemek	13
Müstemî ile Sami'	13
Susun	14
İnsât ile Sükût	14
Sebeb-İ Nüzul	14
İmamın Kıraati	14
Cemaatin Okuması	14
Hikaye (İmam-ı Azam'ın ve cemaatin okuması)	15
Kırâaftan Matlûb Olan	15
Cuma Hutbesi Misâli	15
Kur'ân-ı Kerim okumak	15
Namaz Dışında Okunan Kurân-ı Kerim	16
Meşgulken Kur'ân-ı Kerim Okumak	16
Sabî'nin Kurân-ı Kerim Okuması	16
Çok Kişi Birden Kur'ân-ı Kerim Okursa	16
Kurân-ı Kerimi Dinlemek Farz-ı Kifâyedir	16
Hatim Esnasında İtilâsı Topluca Okumak	16
Müzâkere	16
Okunacak tûmler	17
Mezarlıkta Kurân-ı Kerim?	17
Hutbe Esnasında Susulur	17
Hutbede İki Emir	17
Hatibi İşitmeyen Cemaat	18

Hutbe Esnasında Dua.....	18
Şerh.....	18
Hutbe Esnasında Kaza Namazı.....	19
Hutbe Esnasında Teşbih	19
Cuma Namazının Sünneti	19
Hutbeye Çıkmanın Başlangıcı	19
Te'vilât-i Necmiyyeden Tasavvuf! Manâlar	19
Nasip.....	20
Zikri Hafi.....	20
Zikir	20
Tazarru Nedir?.....	20
Hareket ve Sekanâtın Faziletlisi	20
İstemek İlâhî İhsandır	21
Kokarak Dua.....	21
Korku?.....	21
Akıbet Korkusu	21
Büyüklerin Korkuları.....	21
Zikrin Bir Hikmeti	21
Yüksek Sesle Zikir?.....	22
İmamın fazla bağırması	22
Kerahet ve İsâet	22
Haz. Ebû Bekir İle Hazret-i Ömer	22
Aşikâr ve Gizli Okumalar	22
Yeni Başlayanın Sesli Zikri	23
Sabah ve Akşam Zikretmek	23
Gudûv ve Âsâl?	23
Akşam ve Sabah	23
Zikirde Gaflet	23
Zikir	24
Zikrullah	24
Dil ile Zikir, Kalb ile zikir	24
Esmâ-i Hüsnâ'dan Bir İsimle Meşgul Olmak.....	24
Vird.....	25
Allah'tan Uzaklaşmak	25
Virdini Kaçıran	26
Evrâd ve İbâdetten Murad	26
Devam Esastır	26
Evradın Terki.....	26
Virdi Hakir Görmek.....	26
İstikâmet mi Keramet mi?	27
Hurilerle Sohbet.....	27
Tevilât-i Necmiyyeden	27
Zikredene Karşılık	27
Zikrin Mertebeleri	27
Zâkir ve Mezkûr?	28
Hakikî Zikredici?.....	28
Melekler Allah'a İbâdet Ediyorlar	29
Secde	29
Secde?.....	29
Tilâvet Secdeleri.....	30
Secde Âyetlerinde İhtilâfın Sebebi	30
Tilâvet Secdesi Vaciptir.....	30
Tilâvet Secdesinin Yapılışı	30
Tilâvet Secdesinde Okunan Teşbihler	30
Tilâvet Secdesi Duası	31
Secde ayeti duaları.....	31
Tilâvet Secdesini Dinleyen	31
Tilâvet Secdesinde Niyet	31
Tilâvet Âyetini Gizli Okumak	31
Tilâvet Secdesi ve Salavât	32

Şeytanı Üzen Şey?	32
Secde Masumiyettir	32
Tilâvet Secdesi ve Şeytan	32
Secdede ve Nefs-i Emâre	32
Müellifin Te'vilî	32
Adem Oğlunun Ziyet ve Tacı	33
Kelek ve kepeçe	33
Cömertlik Ve keramet	33
Te'vilât-i Necmiyyeden Tasavvufî Manâlar	33
Fena Fillâh	33
Eşyanın Secde Etmesi?	34
A'râf Sûresi Sona Erdi	34

Şeytanın Eşi ve Nesli?

Hadis-i şerifte buyuruldu:

-"Allâhü Teâlâ hazretleri, tblis'e nesil ve eş yaratmayı murad ettiği zaman, onun üzerine gazab verir. Ve ondan ateşten bir yarık meydana gelir. Ve ondan şeytanın karısı yaratılır..."¹
Hayâtü'l-Hayevân'da böyledir.²

Tasavvuf! ve İşârî Manâlar

Bu âyet-i kerimelerde şu işaretler vardır: "Sen afiv yolunu tut,"

Allâhü Teâlâ, zatının ahlakı ile ardaklanmanı emreder. Çünkü affetmek, Allah Tebârike ve Teâlâ hazretlerinin güzel ahlakındandır.

"Ve urf İle/güzellikle emret..."

Marufu (akla ve şeriat'a uygun olanı) emret. Maruf, hakkı talep etmektir. Çünkü Hak Teâlâ hazretleri, ariflerin marufudur.

"ve kendilerini bilmezlerden sarf-i nazar eyle/yüz çevir."

Yani seni Allâhü Teâlâ hazretlerinden gayriye davet eden ve Allah'tan başka (mâ sivâllâhı) talep eden; her şeyden yüz çevir.³

Câhil ve Alim

Çünkü;

-"Câhil, Allâhü Teâlâ hazretlerini bilmeyen/tanımayan ve onu (Allah'ın rızâsını) talep etmeyen kişidir."

-"Âlim Allâhü Teâlâ hazretlerini bilen, tanıyan ve onu (Allah'ın rızâsını) talep eden kişidir..."⁴

Şeytandan Allah'a Sığın

"Her ne zaman da, Şeytandan bir
gıdık seni gıdıklayacak olursa..."

Allâhü Teâlâ hazretlerinden gayrisini talep etme konusunda;

"hemen Allah'a istiâze eyle, Allah'a sığın.

Allah'ın gayrisinden... Allâhü Teâlâ hazretlerinden ikrar etmek ve mâ sivâ'yı terk etmek suretiyle Allah'ın gayrisinden Allah'a sığın!

"O şüphesiz semidir,"

Kendisine dua eden kişinin sözünü işitir ve ona icabette bulunur.

"alîm'dir."

Sana menfaat veren ve sana zarar veren şeyleri bilir. Sana fayda veren şeyleri işitir; bırakın zarar veren şeyleri...
Te'vilât-i Necmiyyede de böyledir...⁵

Şeytanın Vesvesesine Karşı Uyanık Olmak

"Her halde Allah'tan korkanlar,"

Kendilerine zarar veren şeylerden nefislerini korumakla vasıflanan kişiler...

"kendilerine Şeytandan bir tayf/vesvese iliştiği zaman."

Şeytan kendilerine en düşük ve en küçük bir vesvese verdiğinde demektir. Taif, şeytandan gelen vesvese, dokunması ve ilişmesidir.⁶

Tayf Ne Demektir?

¹ en-Nihâye fî garibi'l-hadis

² Denildi ki: "Şeytan yavrulamak için yumurtaları yumurtlar ve o yumurtalardan şeytanlar ürür..."

³ Şerhü'l-Kasîdetü'l-Bürde, s.43, Harbutî, Şeytanın eşi ve çocukları hakkında mevize kitaplarında çok değişik rivayetler vardır, Mütercim. İsmail Hakkı Bursevi (K.S.) Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi:9/602.

⁴ İsmail Hakkı Bursevi (K.S.) Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/602-603.

⁵ İsmail Hakkı Bursevi (K.S.) Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/603.

⁶ İsmail Hakkı Bursevi (K.S.) Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/603-604.

"taif kelimesi, fiilinden ism-i faildir ⁷.

Bir şeyin çevresinde dolanıldığı zaman, tavaf denilir. Şeytan insanlara vesvese vermek ve onları aldatmak için çevrelerinde dolaştığından dolayı sanki onları tavaf etmiş demektir.

Veya "taif kelimesi, hayallerin gelmesi, insanın basma gelen ve insana arız olan şey demek olan Lu uj» uu> (fiilinden ism-i faildir) ⁸ İnsanın başına gelen ve inen manasıdır. ⁹

Tayf Nedir?

Sihâh'ta buyuruldu:

Hayâlin tavafi, uykuda gelmesidir. Şeytandan bir tayfin olması, ondan tavafın, vesvese ve dokunmanın olmasıdır. Hayâl aslında tahyîl (hayal etmek) manasında isimdir. Ve hayal kuvvetinin mahallinde, suret şeklinde bir şeyin resim olmasıdır. Ve bu suretin kendisine kullanılır. Onun tayfi, hayal mahalline gelmesi demektir.... ¹⁰

Allah'a Sığınmak Ne Demektir?

"bir tezekkür ederler/düşünürler..."

Emredilen şeyleri ve kendisinden nehiy olundukları şeyleri düşünürler...

Mevlâ Ebus- Suûd Efendi (r.h.) buyurdular:

Allâhü Teâlâ hazretlerine istiâze etmek (şeytanın şerrinden Allah'a sığınmak), Allâhü Teâlâ hazretlerine tevekkül etmek; demektir ¹¹.

Düşünce Kurtuluştur

"derhal onlar (birde bakarsın ki)" Bu tezekkür ve düşünce sebebiyle;

"basiretlerine sahip olurlar."

1- (Hakikati görürler...)

2- Şeytanın hata'ya düşürdükleri yerleri,

3- Şeytanın hilelerini,

4- Şeytanın tuzaklarını,

5- Şeytanın vesveselerini görürler..

Ve böylece ondan (şeytan ve tuzaklarından) sakınırlar ve o konularda şeytana tabi olmazlar ¹²...

Şeytanın Kardeşleri

"Ve şeytanların ihvanı/kardeşleri..."

Şeytanların kardeşleri ise;

1 - Azgınlığın (vadisine ve bataklığına) dalmış;

2- Kendi nefislerini korumaktan yüz çeviren;

3- Kendilerini zararlı şeylerden muhafaza etmeyenlerdir. ¹³

Şeytan Cinsi

"Ve kardeşleri..." kelimesindeki zamir, "şeytan"a râddir. Şeytanın müfred ve zamirin cemi olarak gelmesi ise.

"şeytan "dan muradın cins olduğu (yani insan ve cin şeytanları dahil olmak üzere) bütün şeytanlar murad edildiği için zamir cemi olarak geld ¹⁴,...

⁷ Ebus-Suûd tefsiri: c,3,209,

⁸ Ebus-Suûd tefsiri: c,3,209,

⁹ İsmail Hakkı Bursevi (K.S.) Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/604.

¹⁰ İsmail Hakkı Bursevi (K.S.) Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/604.

¹¹ Ebus-Suûd tefsiri: c,3,209,

İsmail Hakkı Bursevi (K.S.) Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/604-605.

¹² Ebus-Suûd tefsiri: c,3,209,

İsmail Hakkı Bursevi (K.S.) Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/605.

¹³ Ebus-Suûd tefsiri: c,3,209,

İsmail Hakkı Bursevi (K.S.) Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/605.

¹⁴ Ebus-Suûd tefsiri: c,3,209,

İsmail Hakkı Bursevi (K.S.) Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/605-606.

Gayy Dalâlettir

"onlar bunları dalâlete/sapıklığa sürüklerler..."

Yani şeytanlar, onları bataklık vadisinde sürükleyip uzatırlar. Dalâleti süslü göstermek ve insanı ona sevk etmekle insanı orada tutup uzatırlar.

"gayy" dalâlet, demektir.¹⁵

Şeytan İnsanın Yakasını Bırakmaz

"sonra da yakalarını bırakmazlar."

Şeytan (dalâlete sürüklediği kişiyi) külliye (tamamen) sapıtıp dalâlete düşürmedikçe onun yakasını bırakmaz ve onu terk etmez. Bir şeyden el çekildiği ve sona erdirip terk edildiği zaman, o şeyin yakasını bıraktı" denilir.¹⁶

Vesvese ve Tuğyandan Uzak Dur

Akıllı kişiye düşen vazife,

1 - Tuğyan ve zulüm ehlinden uzaklaşmak;

2- Ve şeytanın vesvesesinden tamamen uzak durmaktır.¹⁷

Hikâye (Şeytanın vesvesesi)

Hikâye olundu:

Evlîyâ'dan bazıları, Allâhü Teâlâ hazretlerinden kendisine şeytanın insanlara nasıl geldiğini ve insana nasıl vesvese verdiğini göstermesini istediler.

Allâhü Teâlâ hazretleri ona insanın heykelini bir billur suretinde gösterdi. İnsanın iki omzunun arasında, bir kuş yuvası gibi simsiyah bir ben vardı...

Hannâs olan şeytan ona geldi. Onun bütün taraflarından hessediliyordu. Şeytan hınzır (domuz) sûretindeydi. Filin hortumu gibi bir hortumu vardı, insana iki omzunun arasından geldi. Kalbinin tarafına (yönüne doğru) hortumun soktu, insana vesvese vermeye başladı, insan, Allâhü Teâlâ hazretlerini zikredince, şeytan hemen geri çekildi. Pusuda bekledi. Bundan dolayı şeytana Hannâs"¹⁸ adı verildi.

¹⁵ İsmail Hakkı Bursevi (K.S.) Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/606.

¹⁶ İsmail Hakkı Bursevi (K.S.) Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/606

¹⁷ İsmail Hakkı Bursevi (K.S.) Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/606.

¹⁸ Hannâs kelimesi "Hunûs'tan mübalâğalı ism-i fail veya o vezinde ism-i mensub olarak vesvâsin sıfatıdır. Çok hunûs edici, hunûs âdeti olan demektir. Küvvirat Sûresi'nde "Gündüzleri kaybolup geceleri ortaya çıkan bütün yıldızlara." (Küvvirat, 81/15-16) âyetinde de geçmiş olan hunûs, lugatta lazım fiil olarak teahhur ve rücû yani gerilemek ve geri dönmek, sıkılıp büzülmek, sinip kaybolmak ve görünmez olmak mânâlarıyla ilgili olduğu gibi, müteaddî fiil olarak geriletmek, munkabız etmek, sindirip kaybetmek mânâlarına gelir. Tefsirciler çoğunlukla lazım fiilden geç kalma ve inkıbaz ile sinmek mânâsını esas tutarak tefsir etmişlerdir ki, bundan "hannâs" geri çekilerek veya büzülüp sinerek fırsat bulunca dönmek âdeti olan demek oluyor. Onun için biz bunu sinsi diye tercüme etmeyi uygun bulduk. Keşşafıta: "Hunûsa mensup, âdeti hunûs yani geri kalmak olmalıdır. Çünkü Sâid b. Cübeyr'den rivayet olunmuştur ki, insan Rabbini zikrettiği zaman şeytan hunûs eder, geri kaçar, gaflet edince de döner vesveseye başlar." der. Ragıb da der ki:

- "Hannâs, hunûs eden, yani Allah anıldığı zaman geri kalan şeytandır. Bunlara göre "Vesvâs-i hannâs" şeytan demek olmuş oluyor ki, müfessirlerin de çoğu da bunu söylemişlerdir. Onun için Kur'an'ın başında şüpheli bertaraf etmekle, imân ve âhireti bilmek korunmanın, kurtuluşun ilk şartı olarak tesbit edildiği gibi, sonunda da her şerre sürükleyen sinsi vesvesenin şerrinden sığınma emrolunarak buyruluyor ki: ye mütealliktir. O hannâs vesvesecinin şerrinden, yani geri geri çekilip sinen, sinip sinip aldatmak, Hak yolundan geriletip fenalığa sürüklemek için döne döne vesvese vermek âdeti olan o döne, o sinsi, o geri İ etici vesvese kaynağının şerrinden sığınırım. Esasen vesvese mânâsına masdar İsmi veya muzaaf rubâin'in masdarı bu vezinde de geldiğine göre masdar olmakla beraber çok vesveseci, müvesvis mânâsına mübalâğa için sıfat ve İsim olarak kullanılmıştır ki, aynı vesvese kesilmiş vesvese kaynağı demek gibidir. "Lâm" ile "el-vesvâs", şeytanın bir ismi olmuştur. Çünkü Keşşafın dediği gibi bütün meşguliyeti, sanatı ve daima üzerine düştüğü hep vesvese ve azdırmadır. Öyle vesvese vermekle bilinen odur. Bahru'l- Muhit'de Ebu Hayyan der ki: "el-Vesvâs, şeytanın İsmi demişlerdir, bununla beraber vesvas şehvetlerin fisıldadığı vesveseye de denilir ki yasaklanmış olan nefsin arzularıdır." Vesvese nedir? Keşşafın ve Ragıb'ın da söyledikleri veçhile vesvese esasen fis, hiş demek, yavaş fısıltı yapmak, fiskos etmek gibi gizli sese, gizli fısıltıya denilir. Zinet eşyası hışıltısına "vesvâsü'l-huliy" denilmesi bundandır. Kamus'un kaydettiği veçhile acının ve köpeklerin yavaşça seslerine vesvese ve vesvâs denilmesi de bundandır. Bundan hâtırâ-i redîeye, yani nefsin veya şeytanın kalbe koyduğu hayırsız, faydasız, alçak hatıra ve dağdağaya vesvese denilmek meşhur olmuştur, dilimizde bilinen de budur. "Nefsinin ona ne fisıldadığını biliriz," (Kâf, 50/16) âyeti nefsin vesvesesi hakkında, "Şeytan ona (Âdem'e) fisıldadı." (Tâhâ, 20/120) âyeti de şeytanın vesvesesi hakkındadır.

"cinlerden ve insanlardan" diye genelleştirerek beyân olunacağına göre bu da yeterlidir. Bununla beraber Ebu Hayyan bunun nefse de şümülünü ve tam sinsi mânâsını göstererek Bahir'de demiştir ki: "el-Hannâs, "İzi üzere geri dönen, zaman zaman gizlenendir." Ve bu vasıf, şeytanda yerleşmiştir. Kul Allah Teâlâ'yı zikrettiği zaman şeytan geriler, çekinir. Şehvetlere gelince: Bu da imân ile ve meleğin ilham ıyla, haya ile siner, çekinir. Şu halde bu iki mânâ "vesvas'ta mevcuttur, da "Şeytanlardan ve insanların nefislerinden" demek olur. Yahut vesvâs ile murad, şeytan ve kötü yakınardan yaldızıcı, kıskırtan, da o "vesvâs'ı beyan olur. "Hunûs" müteaddî olabileceğine göre de "hannâs", geriletici veya sindirici demek olur. Şeytan ve şehvetler hakkında bu da doğrudur. Çünkü bunlar vesveseleriyle insanı geriletir, insanlık ruhunu hak yolunda İlerlemekten alıkoyar. Akıl ve fikrini çelerek sabır ve metanetini

azim ve irâdesini kırarak imân ve seksiz ilimden, güzel ameller için mücahededen çekindirir, sırf hayvanT, fani zevklere ve yanlış yollarla

Mü'minin kalbinde zikrin nuru hâsıl olduğunda, şeytan hemen gerisin geriye kaçar.¹⁹

Hacamat'ın Sırrı

Bu ilâhî sırdan dolayı, Efendimiz (s.a.v.) hazretleri iki omzunun arasında hacamat yaptı (kan aldırıldı)²⁰..

Cebrail Aleyhisselâm bunu Efendimiz (s.a.v.) hazretlerine vasiyyet buyurdu. (Bu hacamat) şeytan maddesinin zayıflığı ve onun gözetleme ve cereyan etme yerinin darlığındandır... Çünkü şeytan vesvesesi kanın aktığı yerlerde (kan damarlarında) hareket edip cereyan eder..²¹

Peygamberlik Mührü

Ve bundan dolayı, Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin peygamberlik mührü" de iki mübarek omuzlarının arasında olması; Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin şeytanın vesvesesinden korunduğu (ve ismet sahibi) olduğuna işarettir...

Zira Efendimiz (s.a.v.) hazretleri buyurdular:

-"Allâhü Teâlâ hazretleri ona (bana yakın olan "karın" şeytana) karşı bana yardım etti ve Müslüman oldu..."²²

Yani ilâhî mühürle Müslüman oldu, demektir.

1- Allâhü Teâlâ hazretleri, Efendimiz (s.a.v.) hazretlerini onunla (peygamberlik mührüyle) te'yid edip

türlü hilelere, aldatışlara sevk ederek geriletir, aşağılatarak ve soysuz I aştırarak fânî hayatta çürütüp bi tirmek ister. Allah anıldıkça, hak korkusu göründükçe geriler, siner, fırsat buldukça döner, yüz buldukça şımarır, musallat oldukça olur, musallat olduğunu da düğümlere üfleye üfleye vehimler ve hayâller içinde sindire sindire alçaltır ve adı kötüye çıkmış eder bırakır. Bu mânâ itibarıyla da yine sinsî diye tercemesi uygun olur. İbnü Sîna demiş ki: Vesvâs, vesvese veren düşüncedir. Bu da hayvansal nefsi kullanmaya geçişi, sonra da hareketi aksine oluşu cihetiyle hayâl gücüdür. Zira nefsin asıl veçhesi ayırıcı prensiplerdir. Hayal edici güç onu madde ve ilişkileriyle meşgul olmaya doğru tuttuğu zaman o güç, hunûs etmiş, yani tersine hareket etmiş olur. Bazıları da demiştir ki, kuruntu gücüdür. Çünkü o başlangıçlarda akla uygun gelir. Fakat iş sonuca gelince çekinir, vesvese vermeye, şüpheye düşürmeye başlar. Âlûsî'nin bunlara karşı, 'Allah'ın kelâmını böyle tefsir etmek vesvâs-i hannâsın şerrinden olduğu gizli değildir.' demesi de yerinde olmamıştır. Zira kuruntu ve hayâl atılınca vesvesenin yeri kalmaz. Allah'ın kelâmını, yarattığı tabiata bakarak, afakî (nesnel) ve enfûsî (öznel) âlâmetlerini düşünüp ve inceleyerek anlamaya çalışmak şeytanın vesvesesi değil, Kur'an'ın bakma (nazar) ve tefekkür emirlerinin gereği olduğunun da unutulmaması gerekir. Nitekim Beydâvî de vesvese vereni vehim kuvveti gibi diyerek izah etmiştir. Bunu bir temsil değil, sadece düşündürmeye yorup da vehmin ve hayâl vesveselerinin şerrini istiâze (sığınma)den hariç bırakmak şeytanın en çok kullanmak istediği araçlarını ihmâl etmek demektir. "Vesvâs'ın vesvese veren kuvvet demek olduğunda ve vesvesenin hayâl etmek ve kuruntu ile ilgili bulunduğu vesveseye düşülmeye sebep yoktur. Ancak bunu tahsise kalkışmayıp da şu ilâhî beyanın umum ve şümulü üzere anlamak elbette daha doğrudur. Zira "Vesvâs'i'l-hannâs" nedir, diye tereddüde düşülmek için şöyle beyan ve açıklama buyurulmuştur: O ki insanların sinelerinde vesvese verip durur. Yani insanların içlerinde: gerek ferd olarak içlerinde, gönüllerinde ve gerek toplum olarak içlerinde, aralarında, yahut Allah'ı unutanların göğüsleri, bağirtan içinde iç ve dış duyularından hatırlarına, gönüllerine türlü vesvese sokar, sezilir sezilmez fiskos eder gibi yavaşcadan gıcıklayarak kötü telkinler yapar, kötü kötü eğilimler, alçak alçak hisler uyandırır. Bu şekilde akıl ve fikirlerini çeler, türlü fenalıklara düşürür. Allah yoluna gitmekten, İnsanlık gayesine ermekten alıkor, nihayet din ve imandan çıkarır, ebedi helake sürükler. O vesvâs'i'l-hannâs işte böyle her şerrin başı olan vesveseyi gafil insanların sinelerinde fısıldayıp duran sinsî etken her ne ise odur.... Elmalı tefsiri, c. 9, s. 6423,

¹⁹ İsmail Hakkı Bursevi (K.S.) Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/606-608.

²⁰ Hacamat: İki omuz arasından, sırttan, başın arka tarafından yahut vücudun herhangi bir yerinden tedavi maksadıyla bardak, şişe veya boynuzla kan aldırılmaktır. Hacamat (yani kan aldırma), Efendimiz (s.a.s) hazretlerinin sağlıkla ilgili tavsiyelerinden ve bizzat tatbik ettiği sünnetlerindenir. Hacamat, sebebi belli bir hastalığın tedavisi olmaktan ziyade kan fazlalığının vücutta meydana getirdiği rahatsızlıkları gidermek için kullanılan genel bir tedavi usûlüdür. Eskiden yaygın olarak "hacamat bıçağı" veya "hacamat zembereği" denilen bir aletle tatbik edilen bu usûl, bugün yerini enjektörle kan almaya bırakmıştır. Hacamat bıçağı, tarak biçiminde, vücutta bir sıra çizik meydana getiren bir alettir. Bir yüzünde birçok yarık bulunan bakır bir kutu içinde tetikli bir zembereğe bağlı olan bıçaklar, düğmesi basılınca zembereğin boşalmasıyla yarıklardan dışarı fırlar ve vücutta çizikler meydana getirir. Bardak vb. bir şeyle çizikler üzerinden kan çekilir. Bir cins sülük de bu iş için kullanılmaktadır. Sülük vücudun ağrıyan bölgelerine konularak kanı emmesi sağlanır. Hangi araç ve metodla olursa olsun önemli olan kan aldırılmaktır. Uzman bir hekimin muayenesi ve tavsiyesiyle yaptırılan hacamat faydalı ve İslâm'da caiz olan bir tedavi usûlüdür. Ameller niyetlere göre değer kazanır. Sünnete uymak niyetiyle ve bize emanet olan vücudumuzun sağlığına kavuşması için yaptırduğumuz hacamat bir ibadet değeri taşır. Çünkü ibadetlerimizi ve diğer görevlerimizi ancak sağlıklı bir bedenle tam olarak yerine getirebiliriz. Hacamatın emredilme zamanı: Miraç gecesinde yanından geçtiği bir meleğ grubunun Efendimiz (s.a.v.) hazretlerine: "ümmetine hacamatı emret!" diye söylediğini Abdullah b, Abbâs (r.a) rivayet etmektedir (Tâc, c. 3, s. 203).

Efendimiz (s.a.v.) hazretleri, (s.a.s) bizzat kendisi Ebû Taybe adında bir Haccâm'a hacamat yaptırmış ve başından kan ağıdırıp haccâma ücretini ödemiş ve şöyle buyurmuştur: "Kan aldırma yollarının en güzeli hacamattır, (yahut hacamat sizin en iyi tedavi yolların izdir)" (Buhâri, Tıb 13; Müslim, Musakat 62, 63; Ebû Dâvûd Nikâh 26, Tıb 3).

Nâfi der ki; İbn Ömer (r.a) şöyle dedi: Ben, Resulullah (s.a.s)'den şu buyruğu işittim: "Hacamat oimâk aç karnına daha faydalıdır. Hacamat olmak aklı ve hıfzetme (ezberleme) gücünü artırır. Hafız olanın da hıfzetmek kabiliyetini kuvvetlendirir. Artık kim hacamat olmak isterse Allah'ın ismini anarak perşembe günü hacamat olsun" (İbn Mâce, Küiûbu't-Tıb, 22).

Hacamatın yani kan aldırmanın insan sağlığına birçok katkıda bulunduğu tıbbî bir gerçeğe dayanır. Hacamatın aynı şekilde insandan şeytanın da uzaklaştırılması ve şeytan yoluna mani olma hikmeti de vardır. Mütercim...

²¹ İsmail Hakkı Bursevi (K.S.) Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/608-609.

²² Müsned-i Ahmed: 2319,

destekledi.

2- Onu Efendimiz (s.a.v.) hazretlerine tahsis etti.

3- Efendimiz (s.a.v.) hazretlerini küllî ismet (tam koruma ile) faziletli kıldı.

4- Bundan dolayı Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin "karini" ona yakın olan şeytan hemen Müslüman oldu. Adem Aleyhisselâm'ın karini Müslüman olmadı. Adem Aleyhisselâm'a vesvese verdi.²³

Hâturalar

Bil ki: Hatıraların (insanların içlerine doğan düşünce ve işleri yapma eğiliminin) aslı ikidir:

1 - Meleklerin ilkâsıyla olan,

2- Şeytanın ilkâsıyla olan...(3/300)²⁴

Meleklerden Gelenler

İkisinin arasındaki fark şudur:

1- Hayra sebep olanların hepsi...

2- Âfetlerden emin olan,

3- Sonu hayır olan,

4- Acele olarak başkasına intikal etmeyen,

5- Hakka tam teveccühten sonra hâsıl olan,

6- Büyük (manevî) bir lezzet (kendisinden hasıl olan),

7- İbâdetlere teşvik eden,

8- Taata yönelten,

9- Hayır işlemeye sevk eden bütün düşünceler meleklerdendir....

Bunun aksi işe şeytandandır....²⁵

Meşâyihim tcmâi

Bazıları buyurdular:

Bazen şeytan, (vesveselerine) hak elbisesi giydirir ve bâtı hak suretinde gösterir...

Meşâyih-i kiram hazerâti;

-"Kimin, kuvveti haramdan olursa; o kişi melekî hâtıra (düşünceler ile) şeytanî vesveselerin arasım asla tefrik edemez..." hakikati üzerine icma edip söz birliği ettiler....²⁶

Helâl Gıdanın Önemi

Hatta şeyhlerden bazıları buyurdular:

-"Kimin kuvveti malûm değilse o kişi ikisinin (meleklerden gelen hatıralar ile şeytandan gelen vesveselerin) arasını asla tefrik edemez..."²⁷

Helal ve Haram Lokmanın Tesiri

Mesnevî'de buyuruldu:

-"Can çocuğu şeytanın sütünden kesilsin ki,

Ondan sonra meleklerle arkadaş olabilsin.

Sen karanlık, zulmet ve bulanık oldukça,

Elbette mel'ûn şeytan ile süt kardeşindir...

Lokman helal olsun;

Çünkü nur ve kemal ondan (helal lokmadan) doğar...

Sen onun için helal kazanç elde et

Muhakkak ki bir lokmanın yenilmesinden; Eğer;

1- Hased,

2- Kıskançlık,

²³ İsmail Hakkı Bursevi (K.S.) Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/609-610.

²⁴ İsmail Hakkı Bursevi (K.S.) Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/610.

²⁵ İsmail Hakkı Bursevi (K.S.) Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/610.

²⁶ İsmail Hakkı Bursevi (K.S.) Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/610.

²⁷ İsmail Hakkı Bursevi (K.S.) Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/610-611.

- 3- Tuzak,
- 4- Hile
- 5- Gaflet
- 6- Cehalet,
- 7- Zulmet

8- Ve tembellik meydana geliyorsa;

İyi bil ki o lokma haram olduğu içindir... Helal lokmadan taat ve İbâdet arzusu uyanır... Hakka yaklaşma isteği hâsıl olur (insanın içinden)..."²⁸

Hakikat Ehlinin Kalbleri

Allâhü Teâlâ hazretleri, kendisini mezîd (daha fazla manevî makam vermekle) kuvvetlendirsın; (kendi asrında) tek olan Hazret-i şeyhimiz "Eî-Lalhâtüi-Berikiyyât" isimli kitabında buyurdular:

Allâhü Teâlâ hazretlerinin emriyle, hak ehlinin kalblerinin üzerine müvekkel olan melek, daima hak ehlinin kalblerine hakkı ilkâ edip bırakır.

Şeytan tarafından onlara bir dürtü, vesvese ve yakınlık geldiğinde; o melek onlara;

1- Bu şeytanî tavfî (vesvese ve dolanmayı) hatırlatır.

2- Onlar zikredeler.

3- Basiretle görürler,

4- Ve (şeytanın tesirini hemen) silerler...²⁹

Şeytanın Dalâlete Sürüklemesi

Bâtıl ehlinin kalblerinin üzerine onların kalblerinde Allâhü Teâlâ hazretlerini çıkartmak ve onları Allah'tan uzaklaştırmak için onlara musallat olan şeytan ise, bâtıl ehlinin kalblerine daima bâtlı koyar...

Onlara rahmanı bir yakınlık (ve duygu) geldiğinde de şeytan hemen onu kendilerine unutturmaya çalışır. Bâtıl ehli (şeytanın vesveselerinden dolayı)

1- (Allah'ı hatırlayıp) zikretmez,

2- Basiretle görmezler,

3- (Onun tesirini) silemezler...³⁰

Rahmanı ve Şeytanî Çalışmalar

Rahmânî (meleklerin) işi daima hakkı hak olarak göstermek ve bâtlı da bâtlı olarak göstermektir...

Şeytanî (vesveseler ise) daima insana hakkı bâtlı ve bâtlı da hak olarak gösterirler...³¹

Hidâyet ve Dalâlet Ehli

Bu sır ve hikmet şundandır:

Rahman olan Allah'ın kullan;

1 - Hidâyete ermiş;

2- Başkalarını hidâyete erdiren kişiler olmalarındandır...

Şeytanın kulları (şeytana tabi olanların) ise,

1- Dalâlette olmaları,

2- Halkı dalâlete sürüklemelerindedir...

Çünkü birincisinin (Rahmanın kullarının) irâdesi hidâyetin kendisi olan bir irâdedir... İkincisinin (şeytana tabi olanların) irâdeleri ise dalâlete düşürmenin tâ kendisidir...

Dalâlete düşürmek elbette dalâleti gerektirir... Hidâyet, hidâyete nail olmayı (ve başkalarının hidâyetine sebep olmayı) gerektirdiği gibi...

Şeyh'in sözleri bitti.³²

²⁸ Mesnevî-yl Şerih Manevî: Defter: 1, s. 66,

İsmail Hakkı Bursevi (K.S.) Ruhul Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/611.

²⁹ İsmail Hakkı Bursevi (K.S.) Ruhul Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/612.

³⁰ İsmail Hakkı Bursevi (K.S.) Ruhul Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/612.

³¹ Bundan dolayı şöyle edilmiştir:

Allâhümme erine'l hakka hakkann verzüknemittlbâa ileyh ve erinel bâtille bâtilen verzüknel-ictinâabe anhü." Ey benim Allah'ım, bize hakkı hak olarak göster ve bizi hakka tâbi kıl ve bâtlı bâtlı olarak göster ve ondan içtinap ettir."

İsmail Hakkı Bursevi (K.S.) Ruhul Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/612.

³² İsmail Hakkı Bursevi (K.S.) Ruhul Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/612-613.

Te'vilât-ı Necmiyyeden

Te'vilât-ı Necmiyyede buyuruldu:

"Her halde Allah'tan korkanlar/"

Onlar, kalb ve takva erbabı olanlardır... Kalbin işi ve durumu ve Efendimiz (s.a.v.) hazretleri buyurdıkları gibidir:

-"(Efendimiz s.a.v.) hazretleri, göğüslerine yani kalblerine işaret ederek:) Takva buradadır!"³³

Takva bir nurdur.

Kalb erbabı takva sebebiyle hakkı hak olarak ve bâtılı da bâtıl olarak görürler...

Bundan dolayı şöyle buyuruldu:

kendilerine Şeytan'dan bir tayf/vesvese iliştiği zaman..."

Takva ve arınmış kalbin çevresinde şeytanın amellerinden bir çeşit dolaştığı zaman; hemen onu takvanın nuruyla görür. Onu tanır ve bilir.

Onu ifsâd etmek için Allâhü Teâlâ hazretlerini zikreder.

Onun saflığını bozar.

Ona kasvet verir.

Kalb, ondan içtinap eder ve ondan sakınır....

Bunlar şu kavli-i şerifin manâsıdır:

bir tezekkür ederler/düşünürler, derhal

basiretlerine sahip olurlar..."

(Ve:) "Şeytanların ihvanı/kardeşleri ise, onlar

bunları dalâlete/sapıklığa sürüklerler..."

Yani kalbin kardeşi olan nefisler, demektir. Çünkü nefis ve kalb birer ikiz kardeşlerdir. İkisi ruh ve kalıbın izdivacından doğdular.

Kalb, nefsi ibâdet ve taate çeker.

Eğer nefis olmamış olsaydı; kalb'ten asla bir ma'siyet sadır olmazdı.

Çünkü kalb, gerçekten, zikrullah (Allâhü Teâlâ hazretlerini zikretmek) ve ona taat etmek ile mutmain olmak cibililliyetine sahiptir.

"sonra da yakalarını bırakmazlar."

Onlardan (nefis ve kalbten) her biri kendi fülinden bıkmazlar. Ve kendilerinin üzerinde oldukları cibilliyetlerini terk etmezler. Bu kalb erbabının ebediyyen, nefsin hile ve tuzaklarından emin olmamaları içindir.

Kendi nefislerine zulmetmekte israf derecesine ulaşan nefis ehlinin de asla Allâhü Teâlâ hazretlerinin rahmetini ve kalblerini islâh etmekten ümitlerini kesmemeleri içindir...³⁴

Kurân-I Kerime Tabi Olmak

Yüce Meali:

Ve sen onlara bir âyet getirmediğin zaman:

-"Derip toplasa idin â." dediler. De ki:

-"Ben ancak rabbimden bana ne vahyolunuyorsa, ona ittiba ederim/tabî olurum. Bütün bu Kur'ân, rabbimizden gelen basiretlerdir ve îmân edecek bir kavim için bir hidâyet ve rahmettir." 203

Kur'ân okunduğu zaman da hemen onu dinleyin ve susun; gerek ki, rahmete erdirilirsiniz.204

Hem de sabahleyin ve akşamları, içinden, tazarru/yalvarma ile ve korkarak ve cehrin madunu sesle/yüksek sesin altında bir sesle rabbini zikret de, gaafillerden olma.205

Zîrâ rabbinin yakınında olanlar, ibadetinden istikbar eylemezler/büyüklenmezler. O'nu hep teşbih ederler, hem yalnız, O'na secde ederler.³⁵

Tefsîr-i Şerifi:

"Ve sen onlara getirmediğin zaman:"

Yani Mekke ehline, demektir"bir âyet,"

Kur'ân-ı kerimden bir âyet, vahyin peyderpey inmesi anında... Veya harikulade olan bir mu'cize getirdiğin zaman, demektir. Ve onların:

-"Bize falanca ölüyü dirilt Bizimle konuşsun! Senin bizi kendisine davet ettiğin konuda seni tasdik etsin!" ve benzeri sözleri gibi...

³³ " Sahih-I Müslim: 2074,

³⁴ İsmail Hakkı Bursevi (K.S.) Ruhul Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/613-614.

³⁵ İsmail Hakkı Bursevi (K.S.) Ruhul Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/615.

"Derip toplasa idin â." Dediler..."

"Bir Şeyi se toplamak", onu kendi nefsi için seçti, manasınadır. Yani ona kendisi için topladı, demektir.

Manâsı:

1 - Sen onu söz olarak; kendi nefsin için derleyip toplasaydın ya; Kur'ân-ı kerimden okuduğun diğer (âyetler) gibi, demektir.

2- Muhakkak ki onlar, hepsinin bir iftira olduğunu söylerler.

3- Veya onu temyiz etseydin.

4- Diğer uydurmaların gibi seçseydin,

5- Allâhü Teâlâ hazretlerinden talep etseydin ya; demektir. Bütün bu manâlara göre kelimesi "seçmek" manâsına olur... (3/301)³⁶

Âyetler Allah'tandır

"De ki:" Onlan reddetmek üzere de ki: "Ben ancak ittiba ederim/tabî olurum..." Ben hiçbir şey yapmam; ancak tabî olurum.

"rabbimden bana ne vahyolunuyorsa..."

Ayetleri ben uydurur değilim ve mucizeleri ben yoktan var ediyor değilim.

"Bu,"

Kur'ân-ı kerim,

"rabbınızdan gelen basiretlerdir..."

Kalbler için basiretler menzilesindedir. Kur'ân-ı kerim ile hak görülür. Kur'ân-ı kerim ile doğru (yol) idrâk olunur.

Müfred (tek Kur'ân-ı kerim)den cemi (olan ;u, "basiretler" kelimesiyle haber verilmesi; Kur'ân-ı kerimin (114) süre ve (6666) âyet-i kerimelere şâmil olmasındandır...

"ve îmân edecek bir kavim için bir hidâyet ve rahmettir."

Çünkü mü'minler, Kur'ân-ı kerimin nurundan iktibas ediyorlar. Kur'ân-ı kerimin eserlerini ganimet biliyorlar. Cümle, emredilen sözün tamamıdır.³⁷

İşaretler

Bu âyet-i kerimede şu işaretler vardır:

Peygamber Efendimiz (s.a.v.) hazretleri, ilâhî vahye tabî olduğu gibi; veliler de, Rabbânî ilhâm'a tabî olurlar...

Nefisleri tezkiye etmeye (arındırmaya ve temizlemeye) güç yetiremez; ancak vahiy ve ilham ile kadir olunur. Ve eğer yine hidâyete tabî olunmazsa; elbette hevâ ehli, irşâd ehli ve sâlih olmazlardı. Hâin ve hıyanet ehli asla, peygamberlik ve velayetin esrarına emîn (ve güvenilir) kişi olmazlardı.³⁸

Hikaye (Çile)

Bazı ilim ehlerinden (rivayet olundu) buyurdu:

Ben seki'deydim. Baktım ki, iki adam Allâhü Teâlâ hazretleriyle halvette konuşuyorlardı. Ayrılmak istediklerinde biri diğerine;

"Gel bu ilme bir meyve kılalım ki, bizim üzerimizde bir hüccet olmasın!" dedi. O da kendisine;

"Dilediğini bana azmettirebilirsin!" dedi. O da;

"Sana içinde mahlûkatın sun'u (yapması ve çalışması neticesi var olan) hiçbir şeyi yememeni azmettiririm!" dedi.

(Bu hadiseyi gören ilim ehli) buyurdu;

"Ben de onlara tabî oldum (onları takip ettim) ve onlara;

"Ben size tabî oluyorum!" dedim. Onlar:

"Bir şar dediler. Ben;

"Hangi şartı bana şart koşarsınız!" dedim. Onlar, beni Lukkâm³⁹ dağına çıkarttılar. Orada bulunan bir mağaraya

³⁶ İsmail Hakkı Bursevi (K.S.) Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/615-616.

³⁷ İsmail Hakkı Bursevi (K.S.) Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/616-617.

³⁸ İsmail Hakkı Bursevi (K.S.) Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/617

³⁹ Lukkâm (فَلْ &) kelimesi, lamın zammesi ve kef'in şeddesiyledir. Kef harfinin şeddesiz olarak {lukam şeklinde) okunması rivayeti de vardır. Tarsus'ta bulunan bir dağın ismidir, Mu'cemü'l-Buldân: c. 5, s. 25. madde: 10646, Lukam dağının, Misis, Tarsus ve Antakya da olduğu hakkında rivayetler vardır.... Tarsus ta İse belki ashâb-ı kehf'In mağaralarının bulunduğu dağ veya Tarsus'un herhangi bir dağıdır. Gerçekten manevî bir yere sahip olan Tarsus'ta Danyal Aleyhisselâm gibi bir peygamberin kabri-i şerifi bulunduğu gibi; Allâhü Teâlâ hazretlerinin Kur'ân-ı keriminde övdüğü ashâb-ı kehf'In asırlarca uyudukları ve yine orada huruç edecekleri mübarek bir yerdir. Tarsus ve Mıslsta bir çok evliya ve âlimin kabirleri bulunmaktadır... Meşayihant Ebûl Garip el-isfehanî Hazretleri Tarsus'u çok severlerdi. Şİraz'da hastalandı, ölüm döşegine yattı. Etrafına toplananlara:

varmamı söylediler. Ve bana;

"Bu mağarada Allah'a ibâdet et!" dediler.

Daha sonra onlardan her biri, Allâhü Teâlâ hazretlerinin taksimatı ile bana geliyorlardı.

Uzun bir müddet orada kaldım.

Sonra ben;

"Ben ne zamana kadara burada kalacağım? Tarsus'a gideyim! Orada helal nızıktan yiyeyim! İnsanlara iüm öğreteyim ve kur'ân-ı kerim okuyayım!" dedim.

Ve mağaradan çıktım.

Tarsus şehrine girdim.

Bir sene kadar Tarsus'ta ikâmet ettim.

Bir de baktım ki o iki adamdan biri karşıma gelip durdu. Bana;

"Ey falanca kişi! Sen ah dine ihanet ettin! Misâkını (sözleşmeni) bozdun! Eğer sen bizim sabrettiğimiz gibi sabretmiş olsaydın; gerçekten bizim ulaştığımız yüce mertebeye ulaşırdın!" dedi. Ben sordum:

"Size hibe edilen şey nedir?" O;

"Bize üç şey hibe edildi:

1- Tayy-ı arz (yer yüzünün dürlmesi), ta doğudan batıya kadar her yerin tek bir adım kadar dürlmesi...

2- Suyun üzerinde yürümek...

3- Perde... Dilediğimiz zaman insanların gözlerinde manevî bir hicap ile yok olmak..." dedi.

Ve gözümün önünde yok oldu. Ben (şöyle seslendim):

"Size bu manevî hâli hibe edenin hakkı için bana görün! Gerçekten kalbim yandı (içim kavruldu)!" dedim. O zat bana zahir olup, göründü. Ve; "Sor!" dedi. Ben; "Ben bu hâle bir daha dönebilir miyim?" dedi o zat;

"Heyhat! Hâine güven olmaz!" dedi.⁴⁰

Vefa Beklemeyin

Hafız (k.s.) buyurdular:

- "Kimseden vefa bekleme! Eğer sen söz kabul etmiyorsan (Hâlâ insanlardan vefa istiyorsan) Simurg ve Kimya ile meşgul olmak gibi; Abes bir şeydir..."⁴¹

Bu hikâyede; Allâhü Teâlâ hazretlerinin dilediği kimseye minnet ve ikramda bulunduğuna işaret vardır.⁴²

Hikâye

Hikâye olundu:

Şeyh Cevher (k.s.)⁴³ ki Adn şehrinde medfündür; kendisi (daha önceleri) köleydi. Azad olundu. Kendisi çarşıda ticâretle uğraşıyordu. Fakirlerin (mürîd ve sofuların) meclislerine otururdu. Onlara inanırdı. Kendisi de ümmî idi. (Bu gün) Adn'de medfün olan büyük şeyh Sa'd el-Haddâd (k.s.) hazretlerinin vefat etmesi yaklaştığında da; fakirler (mürît, sofu ve talebeleri) kendisine sordular:

"Senden sonra kim şeyh olacak?" O:

"Benim ölümünden sonra üçüncü günde, fakirlerin (talebe ve sofuların) toplanması üzerine başına yeşil bir kuş konan (talebem) yerime şeyh olacaktır!" dedi.

Şeyh hazretleri vefat ettiğinde, üç gün talebeler onun mezarının üzerinde toplandılar (taziye kabul ettiler...)

Üçüncü gün olduğunda, zikir ve Kur'ân-ı kerimi okuma işinden ayrıldılar.

Herkes büyük bir merakla hocalarının kendilerine vaad buyurduğu yeşil kuşu bekliyordu.

Bir de baktılar ki, yeşil bir kuş belirdi.

Talebe ve murîdlerin büyüklerinden her biri, kuşun kendi başlarına konmasını temenni edip umuyorlardı.

Onlar bu halde gözlerini kuşa dikip bakarlarken kuş gelip Şeyh Cevher Efendinin başına kondu.

Bu, Şeyh Cevher Efendinin ve talebelerden hiçbirinin aklına gelen bir şey değildi... Kimse bunu ummuyordu.

Onu, şeyhin zaviyesine götürmek için talebeler ağaya kalkıp harekete geçtiler.

— Ben ölürsem beni burada kâfir kabristanına gömünüz. Ben bunu sizden Allah hakkı için istiyorum. Sizden başka hiçbir isteğim yok, dedi, Dostları şeyhin bu sözüne bir mânâ verememişlerdi. Hayret ederek:

— Bu nasıl söz! Neden seni kâfir kabristanına gömeceğiz? dediler. O şöyle buyurdu:

— Hak Teâlâ'ya yalvarıp duruyorum. Eğer senin yanında benim bir kıymetim varsa beni Tarsus'ta vefat ettir, diyorum. Ama şimdi burada vefat ettiğime göre, demek ki yanında hiçbir kıymetim yokmuş... Ondan dolayı ben burada ölürsem kâfir kabristanına defnedin, dedi. Fakat ölümünün vukuunu beklerken o vefat etmedi, çok kısa zamanda biraz iyileşti ve Tarsus'a gelerek orada çok geçmeden vefat etti. Kabri şerifi Tarsus şehrinde.

Gerçekten, Tarsus şehri, Mekke, Medine, Kudüs, Şam ve Bağdat şehirlerinden sonra gelen İstanbul, Bursa Urta, San'â, Mısır, Buhara (ve diğer bazı) şehirler gibi evliya yatağı, şehid ve kahramanların otağı olan mübarek bir şehirdir. Mütercim.

⁴⁰ İsmail Hakkı Bursevî (K.S.) Ruhû'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/617-619.

⁴¹ Divân-ı Hafîm Şîrâzî s. 138,

⁴² İsmail Hakkı Bursevî (K.S.) Ruhû'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/619.

⁴³ Şeyh Cevher,

Onu şeyhin yerine oturtular.

Şeyh Cevher ağlamaya başladı.

Hüngür hüngür ağladı. (Sebebini sorduklarında);

"Ben çarşıda alışveriş yapan (ticâret erbabı) bir kişiyim! Ben fakirlerin (mürit ve talebelerin) yolunu ve onları terbiye etme ve âdabını bilmemi Bana tabi olanlar olacak? Benimle insanlar arasında muameleler var?" dedi.

Çevresindekiler:

"Bu senin isteğinle olan bir şey değildir! Semavî bir emirdir. Bunu kabul etmek mecbûriyetindedin! Allâhü Teâlâ hazretleri, senin taliminde (ilm-i İedünni ile seni donatmakta) senin velindir.

Şeyh Cevher (talebelere):

"Bana müsâde edin; çarşıya gideyim! Halkın hukukundan tamamen kurtulayım" dedi. Çarşıda dükkanına gitti.

Kimin kendisinden ne alacak ve vereceği varsa hepsini halledip halk ile helallaştı. Her hak sahibine hakkını verdi. Çarşıyı tamamen terk etti.

Kendisini zaviyeye adadı. Fakirlerin (talebe ve müritlerin terbiye ve irşadına) verdi. Gerçekten ismi gibi "Cevher" oldu.... (3/302) ⁴⁴

Yakutları Güneş Ortaya Çıkarır

Haftz (k.s.) buyurdular:

"Lai ve Kahrın talibi yoktur!

Yoksa güneş her zaman ki gibi,

Maden ve ameliyle ortaya çıkarır.

Güneş her zaman yakut ve inciye terbiye eder..." ⁴⁵

İlâhî Feyzî Kabul Edebilmek İçin

Ve yine (Hafız Şirâzî) buyurdu:

"Zâtın pâk ve temiz olsun ki, İlâhî feyiz ve nuru kabul etmeye, kaabiliyetin olsun! Zira her taş ve çamur inci ve mercan olmaya müsait değildir...." ⁴⁶

Kur'ân-ı Kerimin Sâni Yücedir

Noksan sıfatlardan münezze olan Allah sübhânehû ve Teâlâ hazretleri, Kur'ân-ı kerimin sâni hakkında buyurdu:

"Bu (Kuran), insanlara basiret nurları ve yakın edinecek bir

kavim için mahz-i hidâyet ve rahmettir..." ⁴⁷

Bu kavî-i şerife müteradif olarak da buyurdu: ⁴⁸

Kur'ân-ı Kerimi Dinlemek

"Ve Kur'ân okunduğu zaman..."

Sâni ve azameti zikredilen Kur'ân-ı kerim (okunduğu zaman;) "hemen onu dinleyin"

Kur'ân-ı kerimi kabul etmek ve içinde olanlarla amel etmek (için can kulağıyla) dinleyin!

Muhakkak ki Kur'ân-ı kerimin sâni mutlak olarak onu dinlemeyi vacip kılar.

dinleyiniz" emri gibi)

1- Tasarruf,

2- Çalışmak manâsı vardır. ⁴⁹

Müstemi ile Sami'

babından gelen kelimelerde.

"dinleyen" ile "dinleyici" arasında (çok bariz) fark koydular...

"dinleyen", (gerçekten) dinlemeyi kast eden ve ona (okunan şeye) kulak veren kişidir.

⁴⁴ İsmail Hakkı Bursevi (K.S.) Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/619-620.

⁴⁵ Divân-ı Hafız-ı Şirâzî, s. 99,

İsmail Hakkı Bursevi (K.S.) Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/620-621.

⁴⁶ Divân-ı Hafız-ı Şirâzî, s. 89,

İsmail Hakkı Bursevi (K.S.) Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/621.

⁴⁷ El-Câsiyye: 45/20,

⁴⁸ İsmail Hakkı Bursevi (K.S.) Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/621.

⁴⁹ İsmail Hakkı Bursevi (K.S.) Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/621-622.

"dinleyici" ise, dinlemesini dinlemek kasdı olmaksızın harcayan kişidir... (Dinler gibi görünen ama can kulağıyla dinlemeyendir...)

Buna göre, her "dinleyen" aynı zamanda "dinleyici"dir. Bunun aksi yoktur (yani her "dinleyici" aynı zamanda, "dinleyen" değildir...) ⁵⁰

Susun

"ve susun; edin.

- 1- Kur'ân-ı kerim okunma esnasında sükût edin (susun).
- 2- Kur'ân-ı kerime ta'zîm ve ona saygı için gereğince ona riâyet
- 3- Mükemmel olarak onu dinleyin ⁵¹,

İnsât ile Sükût

"susmak" ile "sukut" arasında; arasında şu fark vardır.

"susmak" kelimesi, dinlemek ve sükût etmek mefhumundan alınmıştır. Manâsı sadece sükût etmek üzere taksîr edilmez, (susup dinlemek, demektir...)

"sükût" ise, bunun hilâfıdır. Sükût sadece susmak, demektir...

"gerek ki, rahmete erdirilirsiniz..."

Kur'ân-ı kerimin en yakın meyvesi olan rahmete gark olursunuz... ⁵²

Sebeb-İ Nüzul

İbni Abbâs (r.a.) hazretleri buyurdu:

Bu âyet-i kerime inmeden önce Müslümanlar, namazda iken konuşuyorlardı. İhtiyaçlarını emrediyorlardı. Bir adam cemaate geldiğinde, namaz kılanlara kaç reka't kıldınız ve kaç rek'at kaldı diye sorardı. Onlar da şu kadar kıldık ve şu rek'attayız derlerdi.

Allâhü Teâlâ hazretleri, bu âyet-i kerimeyi indirdi... Müslümanlara namazda Kur'ân-ı kerimin okunması sebebiyle sukut edip dinlemelerini emretti. Çünkü kıraat namazın en büyük erkânındandır ⁵³...

İmamın Kıraati

İmam-ı Azam Ebû Hanife (k.s.) hazretleri bu âyet-i kerimeyi delil getirerek; imama tabi olan kişinin, susup dinlemesini vacip kabul etti.

İmam'ın okuması muktedînin (imama tabi olanların) okumasıdır. Cemaat imamın arkasında okumaz. İmam ister aşikâr okusun ve isterse gizli okusun fark etmez.

Çünkü cemaate iki şey vaciptir.

- 1- Dinlemek (okunanı işitmeye çalışmak),
- 2- Susup dinlemek...

Cemaatin imamın okumasını dinlemesi sona erse bile susmaları yani sükût etmeleri yine vaciptir...

Delil getirmenin yönü şudur; cA^f\ "susup dinlemek" kendisiyle emredilen hükümdür.

Namazda emredilen şey, namazda konuşmaktan nenidir; okumaktan değil... Lakin tabir lafzın umûmî olmasına, sebebin hususiyetine değildir.

Müfessirlerin imamı (F. Razi) buyurdular ki:

-"Bu âyet-i kerime, cemaatin Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin arkasında (ona tabi olurlarken) Kur'ân-ı kerim okudukları zaman nazil oldu. Haddâdî (r.h.) bunu tefsirinde sahih kıldı... ⁵⁴

Cemaatin Okuması

"El-Eşbâh" isimli fıkıh kitabında buyuruldu:

İmam-ı Azam Ebû Hanife (k.s.) hazretleri, İmama tabi olan cemaatin (namazda) Kur'ân-ı kerim okumalarını iskât etti (düşürdü) ve hatta men etti. Karışıklığı def etmek için... "Ezher camii" (Ezher medreselerinde olduğu

⁵⁰ İsmail Hakkı Bursevi (K.S.) Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/622.

⁵¹ Ebu's-Suûd Efendi tefsiri: c. 3, s. 310,

İsmail Hakkı Bursevi (K.S.) Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/622.

⁵² İsmail Hakkı Bursevi (K.S.) Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/622-623.

⁵³ Ebu's-Suûd Efendi tefsiri: c. 3, s. 310,

İsmail Hakkı Bursevi (K.S.) Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/623.

⁵⁴ İsmail Hakkı Bursevi (K.S.) Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/623.

gibi... (Eşbahın sözleri) bitti.

Me'mûm (imama tabi olan cemaatin namazda) okuması kerâhet-i tahrimiyye ile mekruhtur.

Sahih olan budur. İbni Melek'in Şerhü'l-Mecma'mda olduğu gibi..

Hazret-İ Ali (r.a.) buyurdular:

"Kim imamın arkasında okursa; o kişi gerçekten fitrata yani sünnette hata etmiştir... ⁵⁵

Hikaye (İmam-ı Azam'ın ve cemaatin okuması)

Hikâye olunur:

Ehl-i sünnetten bir cemaat İmam-ı Âzam Ebû Hanife (k.s.) hazretlerinin huzuruna geldiler;

1- İmamın arkasında okumak hakkında onunla münazara etmek,

2- Onu susturmak

3- Ve bu konuda onu çirkinlikle itham etmek (istediler...) İmam-ı Âzam Ebû Hanife hazretleri onlara;

"Sizin hepinizle birlikte bir anda münazara etmem mümkün değildir. Münazara etme işini, içinizde en iyi bilene havale edin; onunla münazara edeyim!" dedi.

Onlar da (kendi içlerinden) birine işaret ettiler.

İmam-ı Âzam Ebû Hanife hazretleri sordu:

"Sizin en aliminiz bu mu?" Onlar:

"Evet!" dediler. İmam-ı Âzam hazretleri;

"Bununla yapılan münazara sizinle yapılan münazara mı?" Onlar:

"Evet!" dediler. İmam-ı Âzam hazretleri; "-Onu ilzam edip susturmak, sizi ilzam etmek ve sizi mağlub etmek midir?" Onlar:

"Evet!" dediler. İmam-ı Âzam;

"Onunla münazara eder ve onu ilzam edersem (getirmiş olduğum delil ve) hüccet sizi de bağlar mı? (veya onun hüccet ve delili sizin hüccet ve deliliniz mi?)" Onlar:

"Eveti" dediler. İmam-ı Âzam hazretleri sordu:

"Bu nasıl olur?" Onlar:

"Çünkü biz ona İmam olarak râî olduk! Onun sözü bizim sözüdür!" dediler. İmam-ı Âzam hazretleri;

"Biz namazda imam seçtiğimiz (birini öne geçirdiğimiz) zaman, (işte böylece) onun okuması bizim okumamızdır! O bizim yerimizde okumaktadır!..." buyurdu.

Bunun üzerine onlar, İmam-ı Âzam hazretlerine karşı ilzam olunduklarını (mağlubiyetlerini) kabul ettiler... ⁵⁶

Kırâaftan Matlûb Olan

Fakihler (r.h. hazerâti) buyurdular: Kırâattan matlûb olan ve istenen şey;

1- Tedebbür,

2- Tefekkür,

3- Onunla amel etmektir...

Bunlar ise, ancak Kur'ân-ı kerimi işitmek ve Kur'ân-ı kerim okunurken susup dinlemekle hâsıl olur. imama tabi olan kişi, üzerine bu (susup dinlemesi) vacibtir... ⁵⁷

Cuma Hutbesi Misâli

Kıraat, Cuma günü (okunan Cuma) hutbesi gibidir...

Cuma hutbesi vaaz, zikir ve nasihat olarak meşru kılındı. Faydası hâsıl olsun diye Cuma hutbesini susup dinlemek vacip kılındı. Yoksa Cuma namazının diğer erkânı gibi herkesin kendi başına hutbe okuması caiz değildir. Çünkü o huşu için meşru kılındı. Mü'minler için huşu ise, ancak kendisiyle beraber rükû edilen secde ile hasıl olur. (3/303) ⁵⁸

Kur'ân-ı Kerim okumak

Bil ki: Nazm-i kerimin ve ayetin zahiri, namazın içinde ve dışında okunan Kur'ân-ı kerime kulak verip susarak dinlemenin vücûbunu iktizâ eder.;..

Âlimlerin çoğu ise (sadece namazda okunan kur'ân-ı kerimi cemaatin susup dinlemelerinin vacip olduğunu)

⁵⁵ İsmail Hakkı Bursevi (K.S.) Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/624.

⁵⁶ İsmail Hakkı Bursevi (K.S.) Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/624-625.

⁵⁷ İsmail Hakkı Bursevi (K.S.) Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/625.

⁵⁸ İsmail Hakkı Bursevi (K.S.) Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/625.

namazın dışında okunan Kur'ân-ı kerimi dinlemek ise müstehap olduğunu söylediler... Tefsir kitaplarında⁵⁹ olduğu gibi...⁶⁰

Namaz Dışında Okunan Kur'ân-ı Kerim

Haddâdî (r.h.) buyurdular:

Namazın dışında Kur'ân-ı kerim okuyan kişiyi susup dinlemek vacip olmaz.⁶¹

Meşgulken Kur'ân-ı Kerim Okumak

Halebî (r.h.) buyurdular:

Adamın biri fıkıh yazıyor, ve diğeri de onun yanında Kur'ân-ı kerimi okuyor. Bu durumda {fıkıh yazan kişinin Kur'ân-ı kerimi} dinlemesi mümkün değildir. (Bu durumda) günah, insanlar işleriyle meşgul oldukları yerde Kur'ân-ı kerimi cehri (aşikâr olarak) okuyan kişinin üzerinedir...

Yine (okunan Kur'ân-ı kerimi dinleme günahı) insanlar uyurlarken duvarların üzerine (veya ses yükselticilerle) sesli olarak Kur'ân-ı kerimi okuyup (halkı rahatsız eden) kişi, günahkâr olur.

"Hülâsa"da böyledir.⁶²

Sabî'nin Kur'ân-ı Kerim Okuması

Sabî (âkil balığ olmamış olan çocuk) ev halkı kendi işleriyle meşguller iken sesli olarak Kur'ân-ı kerim okuduğunda aile halkı oturup onu dinlemekten mazurdurlar. Eğer onlar işe başlamayı Kur'ân-ı kerimin okunmasından önce başlayıp (iş açmışlar iseler...) Yoksa, hayır (aile halkı Kur'ân-ı kerimi dinlemelidirler...)⁶³

Çok Kişi Birden Kur'ân-ı Kerim Okursa

Kur'ân-ı kerimin okunması anında fıkıh kitabı okumak da öyledir...

Ve eğer okuyan, bir mektepte ise oradan geçenlerin Kur'ân-ı kerimi dinlemeleri vacibtir. Ve eğer okuyanlar çok iseler işitmede karışıklık olduğu için oradan geçenlerin Kur'ân-ı kerimi dinlemeleri vacib değildir...

İşitmek ve dinlemeyi terk etmek manâsını tazammun etmesi için, bir kavmin Kur'ân-ı kerimi topluca okumaları mekruhtur... Denildi ki, bunda beis yoktur.⁶⁴

Kur'ân-ı Kerimi Dinlemek Farz-ı Kifâyedir

(Okunan) Kur'ân-ı kerime kulak verip işitmek ve dinlemekte asıl olan farz-ı kifâye olmasıdır...

Halebî'nin incelemesi üzerine... "eş-Şerhü'l-Kebîr"de böyledir.⁶⁵

Hatim Esnasında İtilâsı Topluca Okumak

"Khiye" isimli fıkıh kitabında buyuruldu:

Kur'ân-ı kerimin hatmi esnasında İhlâs sûresini topluca cehri (aşikâr olarak) okumalarında bir beis yoktur. Ancak bir kişi okuyup, diğerlerinin dinlemesi daha evlâdır...⁶⁶

Müzâkere

Adamın biri fıkıh yazıyor ve tekrar ediyor ve başkası da Kur'ân-ı kerim okuyor. (Okunan) kur'ân-ı kerimi dinlemek ona gerekmez...

Çünkü Efendimiz (s.a.v.) hazretleri, ashabının üzerine vardı. Onlar, mescid-i nebevide iki halka olmuşlardı.

1 - Bir nalda fıkıh ilmi müzâkere ediliyordu.

2- Bir halka da da Kur'ân-ı kerim okunuyordu.

⁵⁹ Bakınız: Ebu's-Suûd Efendi tefsiri: c. 3, s. 310.

⁶⁰ İsmail Hakkı Bursevî (K.S.) Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/625-626.

⁶¹ İsmail Hakkı Bursevî (K.S.) Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/626.

⁶² İsmail Hakkı Bursevî (K.S.) Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/626.

⁶³ İsmail Hakkı Bursevî (K.S.) Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/626.

⁶⁴ İsmail Hakkı Bursevî (K.S.) Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/626-627.

⁶⁵ İsmail Hakkı Bursevî (K.S.) Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/627.

⁶⁶ İsmail Hakkı Bursevî (K.S.) Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/627.

Efendimiz (s.a.v.) hazretleri gelip ilim müzâkeresi yapanların halkasına oturdu.

Eğer, Kur'ân-ı kerimi dinlemek gerekmiş olsaydı; elbette Efendimiz (s.a.v.) hazretleri, Kur'ân-ı kerimi okuyanların yanına otururdu.

Bu hadis-i şerif fıkıh (öğrenmenin) ve fıkıh ilmini müzâkere etmenin faziletine işaretir...⁶⁷

Okunacak tûmler

Ne güzel buyurmuşlar:

1 - Fıkıh,(Usul-u fıkıh, akâid ve kelâm)

2- Tefsir,

3- Hadis ilmidir...

Her kim ki, bu ilimlerin gayri (bu ilimleri anlamaya vesile olmayan ilimler haricinde dünya ve ahirete menfeati olmayan) bir şeyler okursa; gerçekten habîs (kötü şeyleri) okumaktadır..."⁶⁸

Mezarlıkta Kur'ân-ı Kerim?

"Nisâbü'l-İhtisâb" isimli kitab'ta buyuruldu:

Kabirlerde Kur'ân-ı kerim okunması; İmam-ı Âzam Ebû Hanife hazretlerinin katında mekruhtur. İmam Muhammed (r.h.) hazretlerinin fetvasına göre mekruh değildir. Bizim fıkıh âlimlerimiz (Hanefî mezhebinin) fetvası buna göredir. Lakin musibet ehli insanlarla meşgul iken, sesli olarak Kur'ân-ı kerimin yüksek sesle okunması mekruhtur⁶⁹...Zira insanlar, meşgul oldukları bir yerde Kur'ân-ı kerimin yüksek sesle okunması mekruhtur...⁷⁰

Hutbe Esnasında Susulur

Sonra bil ki:

Bu âyet-i kerimeye hutbe de girer. Çünkü Kur'ân-ı kerimin okunmasına benzer. Zira bu âyet-i kerimenin zahiriyle Kur'ân-ı kerimin okunması ve ihtiyaten hutbe hakkında da amel olunur. Kendisinde bulunan delilin şüphesiyle (hutbenin okunması anında konuşmanın) haramlığını ispat eder. (Hutbe esnasında) susulur, konuşulmaz ve hutbeye kulak verilir.

Hutbe'de hatib, Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin üzerine salavât okusa bile (yine sükût edip dinler...) Çünkü bu (hatibin salavat okuması) hutbeden bir cüzdür. Hutbenin diğer cüzlerinde amel edildiği gibi salavat esnasında da susup dinleme ameli yapılır. Ancak hatib hutbede;

- "Muhakkak ki Allah ve melâikesi Peygambere hep salât ile tekrîm ederler. Ey o bütün iman edenler! Haydin ona teslimiyetle salât u selâm getirin!..."⁷¹

(Âyet-i kerimeyi) okunma esnasında, işiten kişi, kendi içinden gizlice kalbinde salavat okur. Dilini hareket ettirmez.⁷²

Hutbede İki Emir

Çünkü hutbede (hutbeyi dinleyen Müslüman) iki emirle muhâtab olmaktadır:

1- Salavat okumak,

2- Dinleyip susmak...

(Bunlar:)

- "Muhakkak ki Allah ve melâikesi Peygamber'e hep salât ile tekrîm ederler. Ey o bütün iman edenler! Haydin ona teslimiyetle salât u selâm getirin!..."⁷³

Ve;

⁶⁷ İsmail Hakkı Bursevi (K.S.) Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/627.

⁶⁸ İsmail Hakkı Bursevi (K.S.) Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/627-628.

⁶⁹ Kabirlerde Kur'ân-ı kerim okunur. Hatta okunması efdaldır. Çünkü ölülerin en çok muhtaç oldukları şey

onlara Kur'ân-ı kerim, sakadalarve sevaptır. Fakat: insanlar mezar kazımak, ve ölüyü defnetmek,

Mezara toprak atmak, Benzeri bir şekilde meşgul iken, veya (bayram ve Cuma geceleri ve benzeri mübarek kandil gecelerinde) insanlar, kalabalık bir şekilde değişik mezarları ziyaret ederken birinin yüksek sesle kur'ân-ı kerimi okuması mekruhtur....

Çünkü böyle anlarda herkesin kendi işi vardır. Herkes kendi ölüsüne okumak için çalışmaktadır. Mezarlıktaki insanlar, işle meşgul oldukları için orada Kur'ân-ı kerimin yüksek sesle okunması mekruhtur. Ancak ölü defnedildikten sonra mutlaka, Fatiha, yâsin, ra;d, tekâsür, ihlas, felak ve nâs sûreleri okunması gerekir. Bu konuda daha çok malumat için "ÖLÜ HAKLARI" ismi çalışmaya, bakınız. Mütercim.

⁷⁰ İsmail Hakkı Bursevi (K.S.) Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/628.

⁷¹ El-Azhâb: 33/56,

⁷² İsmail Hakkı Bursevi (K.S.) Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/628-629.

⁷³ El-Azhâb: 33/56,

-"Kur'ân okunduğu zaman da hemen onu dinleyin ve susun; gerek ki, rahmete erdirilirsiniz." ⁷⁴

Emirlerdir... (Bu iki emri birden yerine getirmek için mü'minler hutbe esnasında) sükût edip hutbeyi dinler ve salavat emri esnasında da kalblerinde salavat okurlar... Ta ki her iki emri de birden yerine getirmiş olsunlar... ⁷⁵

Hatibi İşitmeyen Cemaat

Mimberden uzakta olup (Hatibin sesi kendilerine ulaşmayan) cemaat hakkında ihtilâf olundu. Doğru olan bunlara da "susun (sukût)"edin emrinin yerine getirilmesi ve farzın ikâmesi için ihtiyaten susmaları gerekir. Velew ki hatibin sesi kendilerine gelmesinde bir özür olsa bile...

Çünkü onlarda hutbeyi dinleyenlere bir benzerlik vardır. Zira hatibin sesi kendilerine ulaşmazsa bile, onların önündeki saflara ulaşıyordun Eğer konuşurlarsa, hatibin sesini dinleyen cemaati hatibi dinlemekten meşgul etmiş ve onları hutbeden men etmiş olurlar. ⁷⁶

Hutbe Esnasında Dua

"Tatarhâniyye" isimli fıkıh kitabında buyuruldu: Hatîb dua etmeye başladığı zaman; cemaatin;

1- (dua için) el kaldırmaları caiz değildir.

2- Ve cemaat diliyle duaya katılmaz ve

3- (sesli olarak amin demezler...)

4- Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin üzerine cehrî (aşikâr olarak) salavat okumazlar.

Eğer cemaat bunları yaparsa; gerçekten günahkâr olurlar. Alimlerin, cemaati (hutbe esnasında, dua için el kaldırmak, diliyle dua etmek sesli olarak salavat okumaktan) men etmeleri vacibtir. Eğer âlimler, cemaati bu davranışlardan men etmezlerse âlimler günahkâr olurlar. (Emr-i bil'ma'ruf ve nehyi ani'l-münkeri terk ettikleri için...)

"Nisâbü'l-İhtisâb" isimli kitab'ta buyuruldu:

Cemaat, hutbe anında asla konuşmaz. Onların konuşmaları (mesela yanlarında konuşan bir kişinin susması için) emr-i bi'l-maruf ve nehyi ani'l-münker (iyiliği emretmek ve kötülüğü yasaklamak) için olsa bile... Konuşamaz. Lakin herhangi bir münker gördüğünde sahih olan, eliyle veya gözüyle işaret etmesidir. Çünkü bunda bir beis yoktur.

Hadis-i şerifte Efendimiz (s.a.v.) hazretleri buyurdu:

-"Cuma günü imam hutbe okurken, sen arkadaşına (cemaatten herhangi birine) "sus" dediğin zaman gerçekten sen yakışmayan bir yanlışlık yapmış olursun..." ⁷⁷ yani sen yakışmayan bir söz söylemiş olursun... ⁷⁸

Şerh

İmam Nevevî (r.h.) hazretleri buyurdu:

Bu hadis-i şerifte (hutbe esnasında) konuşmanın her çeşidinin nehyedilmesi vardır. Çünkü kişinin, "sus" sözü, emri bi'l-maruf (iyiliği emretmek) olmakla beraber (hutbe esnasında sarfettiği için) lağiv (boş ve yakışsız) söz olmaktadır... (3/304) Bunun dışındaki sözler büyük bir evleviyetle-haydi haydi boş söz ve lakırdıdır... Burada işaretlerle nehyetmek gerekir...

"imam hutbe okurken," kavlı-şerifi bu konuşma yasağının hutbenin okunması anında olduğu şuurunu vermek içindir. Bu Şafî mezhebine göredir.

İmam-ı Âzam Ebû Hanife hazretleri, "susup dinlemek imamın hutbeye çıkmasıyla..." buyurdular.

Zira Efendimiz (s.a.v.) hazretleri buyurdular:

-"İmam hutbeye çıktığı zaman, (artık) namaz ve konuşmak yoktur...1"

Yani mutlak olarak, ister hutbe okunsun ve isterse hutbe okunmasın imamın hutbeye çıkmasıyla konuşma yasağı gelir. Yasak tarafı tercih edilir.

Buyurdu ki:

İmam hutbeye çıkıp daha hutbe okumadan önce sözle meşgul olmak ve hutbeyi bitirip, namaza başlamadan önce konuşmakta bir beis yoktur... Çünkü konuşmak, kendisinden günah olmayan şeydedir. Zira susup dinlemek için mekruh oldu. Konuşmak hutbeyi dinle emrini ihlâl eder. Susup dinlemek emri sadece hutbe anına kasretmelidir. Hutbeden önce ve hutbeden sonra hutbeyi işitmek olmadığı için o anda konuşmakta bir beis yoktur.

⁷⁴ El-A'râf: 7/204,

⁷⁵ İsmail Hakkı Bursevi (K.S.) Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/629.

⁷⁶ Kaldı ki günümüzde ses yükselticileri var. Hatibin sesi bütün cemaate büyük bir rahatlıkla ulaşmaktadır. Mütercim.

İsmail Hakkı Bursevi (K.S.) Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/629-630.

⁷⁷ Buhârî; 934,

⁷⁸ İsmail Hakkı Bursevi (K.S.) Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/630.

Ve "el-Kmye" isimli fıkıh kitabında buyuruldu:

İki bayram hutbesi esnasında konuşmak mekruh değildir. Çünkü bayram hutbeleri sünnettir.

Ama Cuma hutbesi ise Cuma namazının sahih olmasının şartıdır. Bayram hutbesi böyle değildir. (Yani bayram hutbesi, bayram namazının sahih olmasının şartlarından değildir...)

Zira Efendimiz (s.a.v.) hazretleri buyurdular:

"Bayram günü (bayram namazı kılınıp daha bayram hutbesi okunmadan önce) sizden kim çıkmak isterse; çıksın..."⁷⁹

Hutbe Esnasında Kaza Namazı

Ve'l-hâsil, imam hutbeye çıktığı zaman insanların konuşması ve nafil namaz kılmaları haram olur.

Ama kaçırılan bir farz namazı hutbe vaktinde kaza etmekte kerahet yoktur. Nass bunun üzerinedir. "en-Nihâye" isimli fıkıh kitabında böyledir.⁸⁰

Hutbe Esnasında Teşbih

Yine imam hutbeye çıktığı zaman (kişinin kalbinden) teşbih ve benzeri şeyleri (okuması) ittifak ile caizdir...

"el-Eşbâh" isimli fıkıh kitabında buyuruldu:

Kişi, nafil namazına başladıktan sonra eğer imam hutbeye çıkarsa, İkinci rekatin başında hemen nafilleyi keser. Yani eğer bir rek'at kıldığında imam hutbeye başlarsa, ona bir rek'at daha ekler ve selâm verir. (Dört rek'ate tamamlamaz...)

"el-Kâfi" isimli kitab'ta olduğu gibi...

Eğer (dört rek'atlı bir nafilinin) ikinci iki rek'atına (üçüncü rek'atına) başlamış ise artık onu dörde tamamlar.

"El-Ihtiyâr" isimli fıkıh kitabında olduğu gibi.⁸¹

Cuma Namazının Sünneti

Eğer Cuma namazının sünnetine başlandıktan sonra hutbeye çıkılırsa, sahih kavle göre Cuma namazının sünnetini dört rek'at olarak tam kılar.

"el-Eşbâh" ve diğerlerinde" olduğu gibi...⁸²

Hutbeye Çıkmanın Başlangıcı

(Fıkıh kitablarında zikredilen) huruç (bir yerden çıkma) ibaresi, Arabın âdetine göredir. Çünkü Arablar, imamın sânine ta'zîm için ona yüksek ve boş bir yer edinirler. Hatip, minbere çıkmak istediği zaman oradan çıkıp (minberin merdivenlerine yükselir) ve hutbe okur...

Ama bizim memleketimizde ise, söz söylemenin ve nafil namazın kesilmesi, hatibin minbere çıkmak için ayağa kalkmasıyla başlar...⁸³

Te'vilât-i Necmiyyeden Tasavvufî Manâlar

Te'vilât-i Necmiyyede buyuruldu:

"İnsât," (susup dinlemek) güzel işitmenin şartıdır. Güzel işitmek iyi dinlemenin şartıdır.

Bu âyet-i kerimede şu işaretler vardır:

"Kur'ân okunduğu zaman da hemen onu dinleyin..."

"ve susun;" zahirî kulaklarınızla Kur'ân-ı kerimi

işitmeniz için, zahirî lisanınızla sükût edip susun. Ve Bâtînî kulaklarınızla işitmeniz için de bâtinî dilinizle de sükût edip susun ve dinleyin...

"gerek ki, rahmete erdirilirsiniz."

Kulak verip hakikî olarak işitmeniz sebebiyle rahmete nail olursunuz. Hakikî işitmek de şu hadis-i kutsîdedir:

"Ben onun işitmesi olurum ve benimle (hakikî olarak) işitir..."⁸⁴

Kim, Kur'ân-ı kerimi Bârî Teâlâ hazretlerinin işitmesiyle işitirse gerçekten o kişi, Kur'ân-ı kerimi okuyandan işitmiştir. işte bu durum;

⁷⁹ İsmail Hakkı Bursevi (K.S.) Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/630-631.

⁸⁰ İsmail Hakkı Bursevi (K.S.) Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/632.

⁸¹ İsmail Hakkı Bursevi (K.S.) Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/632.

⁸² İsmail Hakkı Bursevi (K.S.) Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/632.

⁸³ İsmail Hakkı Bursevi (K.S.) Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/632-633.

⁸⁴ Bu hadis-i kutsî ile alakalı malûmat daha önce geçmişti...

- "Rahman'ı Öğretti Kur'an'ı, yarattı insanı, belletti ona o güzel beyanı..."⁸⁵

Nasip

Mevlânâ Camî (k.s.) hazretleri buyurdu: Sinâî (k.s.) hazretlerinin feryadında (okumalarında) şöyle vardır:
- "Ne acib, Kur'anı kerimden bir harf kadar da olsa nasibi olmadı.
Eğer Allâhü Teâlâ hazretleri kerem ve lütfetmezse gözler görmez..."⁸⁶

Zikri Hafî

"Ve zikret..."

Ey habibim Ahmedî Resulüm ya Muhammed (s.a.v.)! "rabbini..."

Muradın bütün halk olması da caiz olur. Zikir, gafleti kovmaktır. Bundan dolayı cennette o (gaflet ve lisân ile zikir) olmaz; çünkü cennet, daimî huzur makamıdır...

"kendi içinden..."

O da gizli sözle zikretmektir. Çünkü gizli dua etmek, İhlasın içine dâhildir. İcabet de çok yakındır.

Bu (gizli) zikir, bütün zikirleri içine alan umûmî bir zikirdir.

1- Okumak,

2- Dua etmek,

3- Gayri şeylerden daha umumidir... "El-Esrârî'l-Muhammediyye" isimli kitapta da olduğu gibi...⁸⁷

Zikir

Zikrin fazileti,;

1- Tehlil,

2- Teşbih,

3- Tekbir,

4- Dua ve benzeri okumak ve dua gibi şeylere münhasır değildir: Belki amelde, Allâhü Teâlâ hazretlerine itaat olunan bütün hal ve hareketler bir zikirdir...⁸⁸

Tazarru Nedir?

"tazarru/ürperti,"

Bu kavî-i şerif, masdar olup, "Ve zikret..." kavî-i şerifinin failinden hâi'dir.

Tazarru ve tezellül eder yalvarır olduğun halde, demektir.

"tazarru,"

1- Hudûl.

2- Tezellül,

3- Sükûnet,

4- Üpertidir...

"Allâhü Teâlâ hazretlerine tazarru etti" yani ibtihâl ve tezellül etti, boyun eğdi, yalvardı, demektir.

İbtihâl, dua ve ihlâs'ta ictihâd etmek (yani candan ve gönülden hakkıyla dua etmek ve ihlâsla Allah'a yalvarmaktır...)⁸⁹

Hareket ve Sekanâtın Faziletli

Bazı arifler buyurdular:

Namaz, hareketlerin en faziletlisidir.

Oruç, sukûnâtın en faziletlisidir.

Tazarru, ibâdetlerin heykellerinde deveran eden feleklerin

⁸⁵ Rahman: 55/1-4,

İsmail Hakkı Bursevî (K.S.) Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/633.

⁸⁶ İsmail Hakkı Bursevî (K.S.) Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/633-634.

⁸⁷ İsmail Hakkı Bursevî (K.S.) Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/634.

⁸⁸ İsmail Hakkı Bursevî (K.S.) Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/634.

⁸⁹ İsmail Hakkı Bursevî (K.S.) Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/634-635.

dairelerini çözer...⁹⁰

İstemek İlâhî İhsandır

- "Eğer benim rica ve ümit ettiğim şeyi; Cömertlik (denizinden) nail olmamı, Fazl-u kerem ve ihsanından istemeseydin; İstemeyi bana öğretmezdin..."⁹¹

Kokarak Dua

"kokarak,"
harfinin kesresiyledir. Aslı "hıvfeteri'dir. Vav sakın mâ kabli meksûr olduğu için vav harfi ye'ye kalb olundu⁹²-
Hani sen Allâhü Teâlâ hazretlerinden korkar olduğun halde ona yalvar, demektir.⁹³

Korku?

İbnü's-Şeyh (r.h.) hazretleri buyurdular:

Bu korku,

- 1 -Amellerde noksanlık korkusuna,
- 2- Kötü sonuç,
- 3- Son anda iman ile gidip gitmemek korkusuna,
- 4- Ve Geçmişlere korkuyu içine alır... (3/305)⁹⁴

Akıbet Korkusu

Çünkü hatimede (son anda can vermekte) olanlar, ancak fatiha (açılıştan işin başında) olan hükümlerin geçmesiyledir. Bundan dolayı Efendimiz (s.a.v.) hazretleri;

- "Kiyamete kadar olacak olanlar hakkında kalem kurudu (her şeyi yazdı)..."⁹⁵ İbni şeyh'in sözleri bitti.⁹⁶

Büyüklerin Korkuları

Bu fakir (imam Allâme şeyh İsmail Hakkı Bursevî k.s. hazretleri) der ki:

Bu durum, bu âyet-i kerimede hitabtan muradın ümmet-i merhume olması nisbetiyledir.

Yoksa peygamberler ve hatta belki (mürşid-i) kâmil (olan) evliyalar, hatimeden (son anda imansız can vermekten) ve fatihadan (başlangıçta kendileri için kötülüğün takdir edilmesinden) emindirler...

Evet onların da bir çeşit korkulan vardır. Lakin onların korkuları kendi makamlarına münâsip başka türlü korkudur...⁹⁷

Zikrin Bir Hikmeti

İnsanın halinin en mükemmeli (ve güzel tarafı kulun) AHâhü Teâlâ hazretlerinin rububiyetinin izzetini izhâr etmesi ve kendi

nefsinin ubudiyet zilletini ortaya koyması olduğundan dolayı Allâhü Teâlâ hazretleri, zikri emretti.

Birinci maksat (yani Allâhü Teâlâ hazretlerinin rububiyetini izhâr etmek) "tazarru/ürperti ile ve yakararak," kavlı-
i şerifiyle onu kayıt altına aldı.

İkinci maksadın hâsıl olması (yani kulluğun zilletinin izhârının) tamam olması için de " ve kokarak" (zikredin)"
buyurdu.

Mesnevîde buyuruldu:

- "Ne mutlu o kimseye ki, nefsinin zelil kılınmıştır
Ve ne vay o kimseye ki nefsinin mağlûp olmuştur." ⁹⁸

⁹⁰ İsmail Hakkı Bursevî (K.S.) Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/635.

⁹¹ İsmail Hakkı Bursevî (K.S.) Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/635.

⁹² Maksûd'ta Hâl kaidelerine bakınız.

⁹³ İsmail Hakkı Bursevî (K.S.) Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/635-636.

⁹⁴ İsmail Hakkı Bursevî (K.S.) Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/636.

⁹⁵ Kenzu'l-Ummâl: 632, Keşfü'l-Hafâ: 107

⁹⁶ İsmail Hakkı Bursevî (K.S.) Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/636.

⁹⁷ İsmail Hakkı Bursevî (K.S.) Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/636.

⁹⁸ Mesnevî-i yi şerif-i manevî, defter: 3, s. 145,

İsmail Hakkı Bursevî (K.S.) Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/636-637.

Yüksek Sesle Zikir?

"ve cehrin madunu sesle/yüksek sesin altında bir sesle...."

Bu kavN şerif hâl olan bir mahzûfün sıfatıdır.

Yani sözlerinizde aşikâr ve yüksek sesin berisinde gizli bir sözle zikredin, demektir. Zira yüksek sesin altında zikir, tefekkürde en güzel bir şekilde yakın olan bir hâldir.⁹⁹

İmamın fazla bağırması

Kim, namazın aşikâr ve sesli okunduğu, akşam, yatsı ve sabah namazlarında cemaate imam olursa; onun sesini şiddetli bir şekilde yükseltmemesi gerekir. İmam sesini ancak arkasındaki cemaatin duyabileceği kadarıyla yükseltmesi lazım. (Daha fazla sesini yükseltmemelidir...)

"el-Keşf" te buyruldu:

İmam, İnsanların (işitme) ihtiyaçlarının dışında sesini yükseltmez. Yükseltirse kötü yapmış olur.¹⁰⁰

Kerahet ve İsâet

Kerahet ile İsâet (kötü'nün) arasında fark (şudur) ki, kerahet, isâetten (kötülükten) daha fâhiş'tir (daha büyük hatadır)...¹⁰¹

Haz. Ebû Bekir İle Hazret-i Ömer

Rivayet olunduğuna göre;

Efendimiz (s.a.v.) hazretleri, Hazret-i Ömer'in yüksek sesle Kur'ân-ı kerimi okuduğunu gördü. Ona bunun sebebini sordu. Hazret-i Ömer (r.a.):

-"Uykudakini uyarıyor ve şeytani kovuyorum!" dedi. Efendimiz (s.a.v.) hazretleri, ona;

-"Sesini biraz kıs" buyurdu.

Efendimiz (s.a.v.) hazretleri, Ebû Bekir (r.a.) hazretlerinin yanına geldi. Onu çok kısık bir sesle Kur'ân-ı kerim okuduğunu gördü. Ona bunun sebebini sordu. Hazret-i Ebû Bekir;

-"Münâcat etmekte olduğum (AHâhü Teâlâ hazretlerine) sesimi duyurdum!" dedi. Efendimiz (s.a.v.) hazretleri ona;

-"Sesini birazcık yükselt!" buyurdu."¹⁰²

Aşikâr ve Gizli Okumalar

(Büyük muhaddis ve şârih) imam Nevevî (r.h.) hazretleri, zikrin cehri (aşikâr) okunmasının müstehap olduğu hakkında varid olan hadis-i şerifler ile zikir-i hafî (gizli zikretmenin) müstehap olduğu hakkında varid olan hadis-i şeriflerin arasını topladı. Ve (buyurdular:)

1 - Riya (ve gösterişten) korkulduğu

2- Namaz kılanlara eziyet olduğu,

3- Veya uyuyanlara rahatsızlık verdiği yerlerde gizli okumak daha faziletlidir.

Bunun dışında ise cehri (aşikâr) okumak daha faziletlidir. Çünkü bunda amel daha çoktur.

Çünkü bunun (Kur'ân-ı kerimi sesli okumanın) faydası, onu işitenlere de geçer.

1- Zikredenin kalbini uyandırır.

2- Onun bütün himmetini tefekkürde toplar.

3- İşitmesini ona sarf eder.

4- Uykuyu kaçırır.

5- Neşât (ve zevki) arttırır.

Özetle, seçkin (ve hayırlıların) yanında ihtiyar edilen (seçilen görüşe göre) namaz ve benzeri şeyde, tekbir alırken mübalağa ile sesi yükseltmek gerçekten mekruhtur. Halbuki tekbir, gizli ile aşikâr arasında olması gereken orta halidir.

⁹⁹ İsmail Hakkı Bursevi (K.S.) Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/637.

¹⁰⁰ İsmail Hakkı Bursevi (K.S.) Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/637.

¹⁰¹ İsmail Hakkı Bursevi (K.S.) Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/637.

¹⁰² Tirmizi: 447,

İsmail Hakkı Bursevi (K.S.) Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/638.

Bütün âlimlerin ittifakıyla tekbir;

1- Tazarru,

2- Tezellül ve yalvarmak,

3- Sükûnet ile beraber riyadan uzak bir şekilde;

Orta sesle tekbir getirmek caizdir... "el-Envâru'l-Ivleşârik" te de böyledir. ¹⁰³

Yeni Başlayanın Sesli Zikri

"El-Keşşâf"ın sarihinde şerhi geçti.

Muhakkak ki müşşid-i kâmil olan şeyh, mübtedî (tarikata yeni başlayan kişiye) kalbine yerleşmiş olan (şeytanî) havâtırı def etmesi için yüksek sesle zikretmesini bazen emredebilir ¹⁰⁴ ...

Sabah ve Akşam Zikretmek

"sabahleyin ve akşamlan,"

Bu kavî-i şerif, "Ve zikret.." emrine taaliuk etmektedir. Yani bu iki vakitte zikredin, demektir. O vakit;

1- Sabah,

2- Ve Akşam vakitleridir. ¹⁰⁵

Gudüv ve Âsâl?

"sabah" kelimesi, "ğudve" kelimesinin cemiidir. "ğadve" ise, sabah namazıyla güneşin doğuşuna kadar olan vakittir...

"akşamlar" kelimesi ise,

"asıl" kelimesinin cemiidir. "asîl" ise, İkinci namazıyla güneşin batışı ve akşam ve yatsı namazına kadar olan zaman, demektir. ¹⁰⁶

Akşam ve Sabah

Hususiyle bu iki vakit zikredildi. Çünkü iki vakitte âlemin halleri değişmektedir. Bu çok acâib değişiklik; âlemi değiştiren bir müessir (etkileyen yüce yaratıcının) varlığına delâlet eder. O müessir de apaçık hikmetler ve kahredici kudret ile mevsûf olan Allâhü Teâlâ hazretleridir.

Sabah ve akşam (yani gece ve gündüzün) değiştiğini müşahade eden her kimsenin, halinin değişmesi korkusuyla büyük bir tazarru, yalvarma ve yakarma ile Allâhü Teâlâ hazretlerini zikretmesi gerekir...

Denildi ki:

"sabahleyin ve akşamları," kelimeleri, gece ve gündüzden ibarettirler... Gece ve gündüzü zikirden vazgeçip gece ve gündüzün birer tarafı olan sabah ve akşamın zikirle iktifa buyurdu. Allâhü Teâlâ hazretlerinin akşam ve sabahı zikretmesinden murad, imkan kaderince o iki vakitte zikretmeye devam içindir... ¹⁰⁷

Zikirde Gaflet

"Ve asla gaafillerden olma..."

Allah'ın zikrinden gâfil olma!

Bu âyet-i kerimede önce, zikirlerin manâlarını nefsinde hazır sderek lisâniyle zikretmeyi emretti. Çünkü 'içinden Rabbini zikret" yani nefsinde Allâhü Teâlâ hazretlerini zikretmekten

murat, kişinin söylediği zikirlerin manâlarını bilerek Allâhü Teâlâ hazretlerini zikretmesidir. Sonra Allâhü Teâlâ hazretleri, "Ve asla gaafillerden olma..." kavî-i şerifini ona tabi kılmaması; insanın kalbini Allâhü Teâlâ hazretlerinin celâl ve kibriyâsını kalbinde (her an) hazır kılmaktan asla gâfil olmamasıdır... (3/306) ¹⁰⁸

¹⁰³ İsmail Hakkı Bursevi (K.S.) Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/638-639.

¹⁰⁴ Fakat bu zikir bir ömür hep cehri devam etmemelidir. Müridin halinin değişmesiyle beraber ona zikr-i hâfî verilmelidir. Bundan dolayı zikr-i hafî yapan gerçek tasavvuf ehli, bir talib ve sâlikin zikr-i hafîye manen hazırlanması için önce ona teşbih tarif edilir. O salık önce kendisine tarif edilen teşbihi lisan ile yani dil ile söyleyerek verilen miktarı okur. Daha sonra hazırlandığında da kendisine rabîta ve zikr-i hafî tarif edilir. Ama gerçek zikirden mahrum olan bazı sahte şeyhler kendilerine bağlanan zavallı müridlerini bir ömür boyu hep zikri cehrîde bırakmaktadırlar. Çünkü kendisine şeyh süsü veren zatın kendisi hakiki zikirden mahrumdur. Sadece coşmak için zikretmektedir, Ey seyr-i suluk talebesi bu sahte şeyhlerden uzak dur! Mütercim.

İsmail Hakkı Bursevi (K.S.) Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/639.

¹⁰⁵ İsmail Hakkı Bursevi (K.S.) Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/639-640.

¹⁰⁶ İsmail Hakkı Bursevi (K.S.) Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/640.

¹⁰⁷ İsmail Hakkı Bursevi (K.S.) Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/640.

¹⁰⁸ İsmail Hakkı Bursevi (K.S.) Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/640-641.

Zikir

Hadis-i şerifte buyuruldu:

- "Ağâh olun! Sizin için en hayırlı ve sizin için düşmanınızla karşılaşmanızdan sizin düşmanlarınızın boyunlarını vurmanız ve düşmanlarınızın sizi şehid etmesinden (yani maddî dhad'tan) daha faziletli olan (bir ameli) size haber vereyim mi?...
(O) zikrullahıtır..." ¹⁰⁹

Zikrullah

Yani (bu hadis-i şerifin açıklaması:) Zikredilen şeylerden sizin için en hayırlı olan şey, noksan sıfatlardan münezze olan Allah Subahânehû ve Teâlâ hazretlerini zikretmektir. Çünkü gaza (savaş) ve Allâhü Teâlâ hazretlerinin yolunda şehid olmanın sevabı, cennetin hâsıl olmasıdır.

Ama Allâhü Teâlâ hazretlerini zikreden ise, "Celîsü'l-Hak" Allâhü Teâlâ hazretlerinin celîsidir. Buyurulduğu gibi:

- "Ben, beni zikreden kişinin celîsiyim (rahmetimle onu kuşatmaktayım)!" ¹¹⁰

Celîs (Hak Teâlâ hazretlerinin yanında olmak) müşahede etmeyi gerektirir. Müşahede olunan zikredilendir. Hakkı müşahede ise cennetin hâsıl olmasından kat kat faziletlidir...

Bundan dolayıdır ki rü'yetullah cennete girdikten sonra hâsıl olmaktadır. Bu, nimetin kemâlidir.

Kuldan talep edilen (istenen) zikir;

1- Kalbi,

2- Ruh

3- ve bütün kuvvetinin hazır olmasıyla beraber Allâhü Teâlâ hazretlerini lisanıyla zikretmesidir.

Bu durumda kişi, tamamen (bütün varlığıyla) Aliâhü Teâlâ hazretlerine yönelmiş olur. (insan tamamıyla Allah'a yönelip onu kalbi ve ruhuyla zikrettiği zaman, kendisinden)

1 - Bütün (şeytanî) hatıraları (düşünceleri) nefyeder.

2- Ve kendisinde nefsanî bütün-hadiseler kesilir.... ¹¹¹

Dil ile Zikir, Kalb ile zikir

(Kişi kalb ve ruhunun hazır olması halinde Hsâniyle zikrettikten sonra) zikir onun dilinden kalbine intikâl eder. (Artık dil ile değil de kalbiyle zikretmeye başlar...) Bu kalbî zikre devam, ta ki gaybinin perdelerinin ardında Hak Teâlâ hazretleri ona tecelli eder... O durumda kulun bânını, hikmet nurlarıyla nurlanır...

Ve o zaman;

- "Ve arz rabbinin nuruyla parlamıştır...." ¹¹²

Ondan sonra

1- "Tecelliyât-ı sıfat"

2- (Tecelliyat-ı) Esmâiyye... Sonrada;

3- (Tecelliyât-ı) zâtiyye....

Hak Teâlâ hazretleri hakkında kula gereken şey, kulun layiki vech üzere Celâli ve Cemâliyle Allâhü Teâlâ hazretlerini zikretmesi gerekir.

Bu durumda Hak, zikreden ve zikredilen olmuş olur. İşte bu durum, övgülerin yükselmesi ve hakikatin inkişâf etmesiyledir.

Davud-ı Kayrî (k.s.) hazretlerinin "Şerhü'l-Füsûs" isimli kitabında "el-Yunûsiyye" kelimesinde böyledir. (Oraya bakınız...)

- "Kadîm vasıflar teceili ettiğinde;

O Kelîm hadisin vasıflarını hemen yakar..." ¹¹³

Esmâ-i Hüsnâ'dan Bir İsimle Meşgul Olmak

Ve bil: Muhakkak ki kim Allâhü Teâlâ hazretlerinin isimlerinden bir isim ile meşgul olur ve ona devam ederse,

¹⁰⁹ Müsned-i Ahmed: 26977, çok az değişik lafızlarla...

İsmail Hakkı Bursevi (K.S.) Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/641.

¹¹⁰ Keşfü'l-Hafâ: 611,

¹¹¹ İsmail Hakkı Bursevi (K.S.) Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/641-642.

¹¹² ez-Zümer: 39/69,

¹¹³ Mesnevî-yi Manevî-i şerif: 3, s. 53,

İsmail Hakkı Bursevi (K.S.) Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/642.

hiç şüphesiz kendisiyle o meşgul olduğu isim arasında bir sır hâsıl olur; Allâhü Teâlâ hazretlerinin inayeti ve fazl-u keremiyle... Kişinin o isimle meşgul olduğu nisbette sırlara vakıf olur. Bu münâsebet kuvvetlendikçe ve meşguliyetin kuvveti nisbetinde kemâle erdikçe; onun (bu) kemâli, kendisiyle ve medlülü olan ismin hakikati arasında bu hâsıl olan münâsebet vasıtasıyla kuvvet ve kemâl takdir eden bir münâsebet hâsıl olur.

Kişi, kemâlinin doruk noktasına ulaştığında, bu ikinci münâsebet kendisiyle o ismin arasında, noksan sıfatlardan münezze olan Hak Subhânehû ve Teâlâ hazretlerinin cömertliği ve vergisiyle; kendisiyle müsemmâ olan Hak subhânehû ve Teâlâ hazretlerinin arasında; ikinci münâsebet miktarınca, kuvvet ve kemâl cihetinde bir münâsebet hâsıl olur.

Çünkü kul bu münâsebeti sayesinde, kendi kirliliklerine kudsiyeti (temizliği) galip kılar. Ve böylece "Kuds âlem"ine münasip olur. Kirlilik hükümünün kalkması miktarınca, kuds âlemine çıkar.

İşte bu zamanda, Hak ve Subhânehû ve Teâlâ hazretleri, o kişinin istidadı miktarınca onun mertebesine göre o isimde tecelli eder. Ve o kişinin üzerine dilediği kadar;

- 1- İlimler,
- 2- Meârifler,
- 3- Esrâr-i İlâhî
- 4- Ve kevnî sırlar verir...

Bunu iktizâ edip, yerleştiği yer kendisini kapladığı ve kabiliyeti kendisini buna hazırladığı müddetçe; Allâhü Teâlâ hazretleri, onu daha önce muttali olmadığı şeylere (ilim, marifet ve sırlara) muttali kılar. (Ona ledünnî ilim verir...) Cehalet ve gafletten sonra onun için ilim ve marifet hâsıl olur.

Bizim gerçekten değerli şeyhimizin; "Tefsîrül-Fâtiha"nın haşiyelerinde de böyledir. Ölümü gelinceye kadar Allâhü Teâlâ hazretlerini imdadta bulundu, (r.a.)¹¹⁴

Vird

Meşâyih-i izam ve ulemâ-i billâh (irfan ehli onlar) şunun üzerine ittifak ettiler ki:

-"Virdi¹¹⁵ zikri olmayan kimsenin asla vürûdu (hakka ulaşması manen derecelere yükselmesi de) olmaz..."¹¹⁶

Allah'tan Uzaklaşmak

Kişinin;

- 1- Sefer,
- 2- Hastalık,
- 3- Çok yaşlılık,
- 4- Ölüm...

Gibi çok ciddi bir sebebin dışında sebeplerden herhangi bir sebeple virdinin bazısından kesilmesi, (virdini ihmal etmesi, virdini bırakması); o kişinin Allâhü Teâlâ hazretlerinden uzaklaştığı ve ilâhî rahmet ve feyizden mahrum olmanın alâmetidir¹¹⁷ ...

¹¹⁴ İsmail Hakkı Bursevi (K.S.) Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/643.

¹¹⁵ Vird kelimesi lügatte, gelmek, getirilen su, suya gelen topluluk, su hissesi, kuş sürüsü, ordu, gecenin ibâdet için ayrılan kısmı gibi manâlara gelir. Tasavvufî bir tabir ^ fiilinden müştaktır... Tasavvuf

ilminde, tarikat büyükleri tarafından âyet ve hadislerden de bazı parçalar alınmak suretiyle meydana getirilen hususi dualar için kullanılan bir tabirdir. Cemî, "Evrâd"dır. Evrâd, nafil olarak devamlı yapılan ibâdet, teşbih ve dualar mecmuasıdır. Umumiyetle "Evrâd-ı şerif" denilir, âyet, hadis ve diğer dualardan meydana gelir. Bu gün, çok meşhur iki evrâd vardır:

1- Evrâd-i Bahâiyye,

2- Evrâd-i Fethiye...

Eskiden Evrad-i Bahâiyye Nakşibendî tarikatına mensup olanlar tarafından ve Evrâd-i Fethiye İse Kadîrî ve diğer tarikat ehli olanlar tarafından okunurdu. Tarikatların inkita devrinin başlamasıyla günümüzde gerçek tasavvuf ehli olanlarca bu iki evradın her ikisi de okunmaktadır. Evradı şerifler izinle okunur.

Bu iki meşhur evradın dışında tasavvuf ehline tarif edilen bazı zikir ve teşbihler vardır. Her kulun mutlaka virdi olmalıdır. Zira kulun duâ, zikir, Kur'ân-ı kerîm okuma ve tefekkür (mahlûklardaki ve kendi bedenindeki ince san'atları, düzenleri birbirine bağılıklarını düşünerek, Allâhü teâlânın büyüklüğünü anlaması, insanın günahlarını hatırlayıp, bunlara tövbe etmesi lâzım geldiğini, ibâdetlerini ve tâatlerini düşünerek bunlara şükretmesi gerektiğini hatırlaması), sabah namazından sonra âhiret yolcusunun virdi olmalıdır.

Okunmalarında fazilet olduğu bildirilen bâzı âyet-İ kerîmeleri vird edinip, okumak da müstehabdır.

Fatiha, Ayet-el-kürsî ve Âmenesresülû bunlardandır. Kaylûle, öğleye doğru bir miktar uyumak da, gündüz virdlerindedir,

Hazret-i Ömer, gece virdinden bir âyet-i kerîme okuyamadığı zaman, gündüzleri bayılırdı. Hattâ bu yüzden bir hasta ziyareti gibi günlerce ziyaret edildiği rivayet edilmiştir. Bizlerde gerçek tasavvuf ehli ve mürşid-i kâmilin yolunu bulup oradan vird alıp devam etmeliyiz ki, vürûdumuz olsun. Hakka vasıl olalım ve manevî derecelere kazanabilelim. Mütercim.

¹¹⁶ İsmail Hakkı Bursevi (K.S.) Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/643-644.

¹¹⁷ Tasavvuf ehli kendilerine tarif edilen, rabîta, zikir, evrâd ve teşbihlerini tam olarak zamanlarında okumaları gerekli olduğu gibi, ilim ehli olanlar, herhangi bir maddî sebepten dolayı ilmi çalışmalarını asla sekteye uğratmamalıdır. Mütercim. İsmail Hakkı Bursevi (K.S.) Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/644.

Virdini Kaçıran

Birinin eğer bir virdi olurda herhangi bir sebeple virdini kaçırırsa, bir hafta sonra olsa bile onu tedârik edip mutlaka virdine devam etmelidir.¹¹⁸

Evrâd ve İbâdetten Murad

Teheccud namazı farz namazlardan olmamasıyla beraber, bazı tasavvuf ehli kaçırılmış oldukları teheccud namazlarını kaza ederler. Bunun sırrı şudur: Muhakkak ki evrâd'tan murad, belki diğer bütün ibâdetlerden murad,

- 1- Batınî sıfatların değişmesi,
- 2- Kalbin rezalet olan amellerini kapatmak,
- 3- Kötülüklerin önüne sed çekmektir.
- 4- Herhangi bir amelin (kötü) eserini yok etmektir.¹¹⁹

Devam Esastır

Her amelin, denilir ki eseleri vardır. Belki eserleriyle hissedilmezler. Eseri, mecmûun (tamamının) üzerine tertip olunur. Bir amelin ardından hususî ve hissedilen bir eser hemen olmadığı zaman, ikinci ve üçüncü (kere o ibâdetin yapılmasıyla) eser görülmez ve devam edilir. İbâdete devam edilmekle, birinci eser silinir. Yok olur. İşte bu sırdan dolayı Efendimiz (s.a.v.) hazretleri;
-"Allâhü Teâlâ hazretlerine en sevimli ameller, devamlı olandır; her ne kadar az olsa bile..."¹²⁰ Yani amel ne kadar az olursa olsun, demektir.¹²¹

Evrâdın Terki

İbni Melek (r.h.) buyurdular:

Kendisine devam edilen amel, (Allâhü Teâlâ hazretleri katında) en sevimli amel oldu. Çünkü kişinin nefsi (ruhu ve kalbi) o amel ile ülfet kurar. O amelin sebebiyle Allâhü Teâlâ hazretlerine ikbâl eder (Allah'a döner...) Bundan dolayı tasavvuf ehli, evrâdın terki asla kabul etmezler. Farzların terki kabul etmedikleri gibi.. İbni Melek'in sözleri bitti. (3/307)¹²²

Virdi Hakir Görmek

Ehlüllah olan bazı âlimler buyurdular:

Virdi, cehûl (zır câhil kişilerden) başkası hakir görmez. Yani Rabbinin hakkını ve nefsinin hazzından mahrum olan cahiller virdi küçük görür (veya inkar ederler).

ikisine vasıl olmasının yönü şudur:

Muhakkak ki vârid (vird okuyan kişi) âhirette virdi hasebince iyilik görür. Zira hadis-i şerifte böyle geldi:

Muhakkak ki Allâhü Teâlâ hazretleri şöyle buyuruyor: -(Ey mü'min kullarım) girin cennete rahmetimle; ve onu amelleriniz karşılığında taksîm ediniz...¹²³

Vird, bu hayatın dürülmesiyle dürülür. Virdlerini kaçırdığı nisbette de sevabını kaybeder. Çünkü o cennetin sevabı kişinin virdlerine (iman ve ibâdetlerinin) üzerine terettüp etmektedir...

Evla olan şudur: Bundan, yüksek akıl sahibi kişiler virdin vücûduna muhalefet etme manâsını asla çıkartmadılar.

Onun (yani virdin) gitmesiyle sevabı da gider.

Eğer senin nefsin, sevabın olmamasıyla illet bulursa; ona de ki:

-"(Ey nefsim!) Vird zikri senden istenendir! Vird, kulluk hakkıdır!..."

Eğer sen çıkar talep etmeye meyledersen (ve maddeye yaltaklanırsan) nefsinde de ki:

¹¹⁸ Virdini, rabita, zikir ve benzeri tasavvufî amellerden birini herhangi bir sebeple kaçırın kişi, mutlaka bir teşbih namazı kılmalıdır. Çünkü teşbih namazı en büyük istiğfardır. İnsanın kalbini nurlandırır. İnsanı arındırır. Şeytan ve nefs-i emmâre'yi mağlup eder. İbâdetlerden mane'î haz almayı sağlar. Mütercim.

İsmail Hakkı Bursevî (K.S.) Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/645.

¹¹⁹ İsmail Hakkı Bursevî (K.S.) Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/645.

¹²⁰ Sahih-i Buhârî: 6099,

¹²¹ İsmail Hakkı Bursevî (K.S.) Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/645.

¹²² İsmail Hakkı Bursevî (K.S.) Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/645-646.

¹²³ Müsned-i Firdevs: c, 5, s. 497,

-"Vird okuyan sen, ondan talep ediyorsun! Nefsinin hazzından değil! Onun senden talep ettiği hakkının vacibi olanlar ile senin maksudından ve hazzından ondan isteğin olan şeyler nerededir? Mevlâsı için amel eden iyi bir nefis (ve kişi) ol! Onun sana emânet ettiği (ve senin velayetine verdiği) şeyleri ona teslim et!"....¹²⁴

İstikâmet mi Keramet mi?

Gerçekten (bazı büyükler) buyurdular:

İstikâmet ve doğruluk talep eden olî Keramet talep eden olma!

Zira muhakkak ki senin nefsin, çırpınıyor ve keramet istiyor! Halbuki senin Mevlâ'n ise senden istikâmet istiyor! Senin Rabbinin hakkını ifâ etmek; elbette senin nefsinin hazzını tatmin etmeden daha evlâdır!¹²⁵

Hurilerle Sohbet

Hafız (k.s.) hazretleri buyurdular:

-"Hurî'nin sohbetini istemem.

Zira bu (hurî ile sohbet) gerçekten kusurun tâ kendisidir.

Senin (o dayanılmaz) hayâlin ile;

Başkasıyla sohbeta meyletmek (ve hurilerle sohbet ile yetinmek), Büyük bir eksiklikdir benim için...¹²⁶

Tevilât-i Necmiyyeden

Te'vilât-i Necmiyyede buyuruldu:

"içinden, rabbini zikret..."

Yani Rabbini; Fiiller, Ahlak ve zat ile Nefsinde (kendi içinde:)

1- Kendi nefsinin fiillerini (işlerini) Allâhü Teâlâ hazretlerinin yapmış olduğu emirlerle değiştirerek;

2- Kendi nefsinin ahlâkını Allâhü Teâlâ hazretlerinin ahlakına değiştirerek;

3- Ve kendi zâtını, Allah'ın zâtında nefyederek (fena fillâh derecesiyle) Allâhü Teâlâ hazretlerini zikret, demektir....¹²⁷

Zikredene Karşılık

(İşte gerçek zikir budur.) Bu şekilde zikreden (şu hadis-i kudsînin müjdelerine nail olur:)

"Ve eğer (kulum) beni kendi nefsinde (içinden) zikrederse; ben de onu nefsimde zikrederim..."¹²⁸

İşte bu hadis-i kudsînin beyân ettiği hakikat şu âyet-i kerimenin sırrıdır;

"O halde anın beni, anayım sîzi ve şükredin de bana nankörlük etmeyin."¹²⁹

Görmüyor musun? Kelebeğe bakmıyor musun? Kelebek, kendi içinde kendi zatını, mumda fânî kılmak (yok etmekle) nasıl zikrediyor. Bundan dolayı mum da kendi zatının bekasında yani kendi nefsinde. Kelebeği bakı kılmakla nasıl zikrettiğini görmüyor musun? Halbuki bununla beraber Allâhü Teâlâ hazretleri, bu misâl ile misal verilmekten münezzehtir.¹³⁰

Zikrin Mertebeleri

"tazarru/ürperti ile ve yakararak ve korkarak ve cehrin madunu sesle^üksek sesin altında bir sesle..."

"Tadarru" kelimesi "tekellûf" babındadır. Yani

1- Zikrin bidayetinde (başında) kişinin nefsini, şeriatın fiilerine göre değiştirmesiyle olur. Bu ise zahiri tekellûf (zorlanmak) ile olur.

2- Zikrin ortasında;

a) kişinin Allâhü Teâlâ hazretlerinin ahlakı ile ardaklanması..

b) Tarikatın edebleriyle edeplenmesiyle olur. Bu da bâtını ve gizli halini düzeltmesidir...

3- Zikrin nihayeti (sonu ise) kişinin kendi zâtını hakikat nuruyla Hak Teâlâ hazretlerinin zatında yok etmesidir.

¹²⁴ İsmail Hakkı Bursevi (K.S.) Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/646.

¹²⁵ İsmail Hakkı Bursevi (K.S.) Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/646-647.

¹²⁶ Divân-ı Hafız-ı Şirâzî: s. 168,

İsmail Hakkı Bursevi (K.S.) Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/647.

¹²⁷ İsmail Hakkı Bursevi (K.S.) Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/647.

¹²⁸ Sahih-i Müslim: 2675,

¹²⁹ Bakara: 2/152,

¹³⁰ İsmail Hakkı Bursevi (K.S.) Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/648.

Bu zikir ise, bunu sözle söylemekten nehyetmekle olur. (Gizli zikirle olur...)
Bu hakikat Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin şu hadis-i şerifiyle beyan edilmektedir:
-"Rubûbiyetin surlarını ifşa etmek (açıklamak) küfürdür." ¹³¹
"sabahleyin ve akşamlan..."
Bu kavı-i şerif, ezel sabahına ve ebed akşamına işaret etmektedir. ¹³²

Zâkir ve Mezkûr?

Zira muhakkak ki hakikî zikir ve hakikî mezkûr (zikir olunan) o, hakikî zâkir (zikreden kendisi)dir. Zikir ve mezkûr hakikatte ezeli ve ebedî olan Allâhü Teâlâ hazretlerinin kendisidir. Zira Allâhü Teâlâ hazretleri ezelde buyurdu:

"O halde anın beni, anayım sizi..." ¹³³

Allâhü Teâlâ hazretleri ezelde onları zikretti. Onlara hitâbetiğinde; zikreden ve zikir olunan noksan sıfatlardan münezze olan Hak Teâlâ hazretlerinin kendisiydi. ¹³⁴

Hakikî Zikredici?

Buna göre ben derim

-"Onu, kendisinden başkası (hakikî olarak) zikretmedi."

Bu hakikat; Yusuf bin Hüseyin er-Râzî (k.s.) ¹³⁵ hazretlerinin sözüdür:

-â) "Rubûbiyetin

-"Allah'tan başka hiçbir (kimse) Allâhü Teâlâ hazretlerini zikretmedi..."

Bundan dolayı Allâhü Teâlâ hazretleri buyurdu:

"Ve asla gaafillerden olma!"

Hakikatte zâkir (zikreden) ve mezkûrun (zikir olunanın), Allâhü Teâlâ hazretlerinin kendisi olduğunu

¹³¹ Feyzül-Kadîr: 7441, Bu hadis-i şerif şu ifadelerle geçmektedir: surlarını ifşa etmek çok çirkin (bir şey)dir..."

¹³² İsmail Hakkî Bursevî (K.S.) Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/648-649.

¹³³ Bakara: 2/152.

¹³⁴ İsmail Hakkî Bursevî (K.S.) Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/649.

¹³⁵ Yusuf bin Hüseyin er-Râzî hazretlerinin, künyesi Ebû Ya'kûb'dur. Haram ve şüphelilerden çok sakındığı gibi, dünyaya düşkün olmayıp, zahir ve bâtin ilimlerinde âlimdi. Zünnûn-i Mısırî'nin talebesi idi Ebû Saîd Harrâz ile yol arkadaşlığı ve Cüneyd-i Bağdadî ile mektuplaşmaları meşhurdur. İlim öğrenmek için çok seyahat etti.

İnsanların İslâmiyeti doğru öğrenmeleri için çok gayret ederd. Edebi çok fazla olup, kendisinden bile haya ederdi. Çok güzel konuşurdu. Nefsin kötü isteklerine tâbi olmamak ve ona muhalefet etmekte çok ileriye gidi. Geceleri hiç uyumaz, hep ibâdetle meşgul olurdu. Fazla uykusuzluk sebebi ile gözlerinde hafif kırmızılık vardı. İnsanların fazla teveccühünden sakınır, kendisini olduğundan aşağı gösterirdi. Ebû Ya'la diyor ki: "Yûsuf bin Hüseyin, zamanında, kelâm ve tasavvuf ilmini en iyi bilendi." İmâm-ı Şârânî diyor ki: "Kur'an-ı kerim okuduğu zaman, gözyaşlarını tutamaz çok ağlardı." Yûsuf bin Hüseyin buyurdu ki:

"Allâhü teâlânın kendilerini her an görmekte olduğunu bilen insanlar, O'nun kendilerini görmekte olduğunu düşünerek, O'ndan ve emirlerinden başka şeyi iltifat etmekten haya ederler." "Kim, Allâhü teâlâyı hakkıyla zikrederse, O'ndan başka her şeyi unuttur. O'nun zikri ile O'ndan başka her şeyi unutan kimseyi, Allâhü teâlâ her şeyden muhafaza eder." "Dünyâda en kıymetli şey, ihlâstır."

"Allah yolunda yürümek isteyen bir kimse için, en büyük tehlike; bu yolda olmayan kimselerle beraber olmaktır."

"Aklın zahiri, sevgili Peygamberimize tam tâbi olmaktır. Aklın bâtını, hâlini gizlemek ve aklın aslı ise, sükût etmektir."

Yûsuf bin Hüseyin hazretleri seyahatlerinden birisinde, Arabistan'da bir kabileye uğradı. Kabile reisinin kızı, kendisini görüp âşık oldu. Bir yolunu bulup, Yûsuf bin Hüseyin yalnız iken yanına geldi. Yûsuf bin Hüseyin hemen kaçarak başka bir yere gidip oturdu. Başını dizlerine koydu. Çok yorulmuş olduğu için uyuyuverdi. Rüyasında, benzerini hiç görmediği bir yerde, yeşiller giyinmiş kimseler gördü. Birisi de, pâdişâh misâli taht üzerinde oturuyordu. Kendilerine yaklaşım kim olduklarını sordu. Onlar, kendisine çok saygı ve hürmet gösterip yol açtılar ve; "Bizler melekleriz. Taht üzerinde oturan da Yûsuf aleyhisselâmdır. Yûsuf bin Hüseyin'i ziyarete geldi." dediler. Yûsuf bin Hüseyin, çok hayret etti ve mahcûb oldu. Ağlamaklı bir ses ile; "Hasbünallah! Ben kim oluyorum ki, Allâhü teâlânın Peygamberlerinden birisi benim ziyaretime gelsin, olacak şey değil!" dedi.

Bu sırada hazret-i Yûsuf, tahttan inip kendisiyle müsâfaha etti ve kendisine sarıldı. Yûsuf bin Hüseyin ona;

-"Ey Allah'ın peygamberi, ben kim oluyorum ki, bana bu kadar iltifat ediyorsunuz?" dedi. Hazret-i Yûsuf buyurdu ki:

-"O kabile reisinin güzel kızı, yalnız iken yanına gelince, sen Allâhü teâlâdan korkarak ve Allâhü teâlâyâ sığınarak oradan çıkınca, Allâhü teâlâ, senin hâlini bana ve meleklerle gösterip; -"Ey Yûsuf! Bak, senin, Zeliha'dan kaçtığın gibi, bu Yûsuf da kabile reisinin kızından nasıl kaçtı." buyurdu ve beni bu meleklerle birlikte seni ziyarete gönderip sana söylememi emretti ve buyurdu ki: -"Her şeyin bir nişanesi vardır. Bu zamanın nişanesi Zünnûn-i Mısırî'dir. İsm-i âzam ona verildi. Huzuruna git. Hem de sana şu müjdeyi vermeme emretti ki, {Sen, Allâhü teâlânın seçilmiş kullarındanın),"} buyurdu.

Yûsuf bin Hüseyin uykudan uyandığında aşk-ı ilâhî her tarafını kaplamıştı. Kendisine verilen işaret üzerine Mısır'a doğru yola çıktı. Bir an önce Zünnûn-i Mısırîye kavuşmak arzusunda idi. Nihayet Zünnûn-i Mısırî'nin meclisine gelip oturdu. Beş sene, bu sohbet meclisine devam etti. Beşinci yıl sonunda hocası kendisini çağırıp;

-"Artık memleketine git. Allah rızası için insanlara nasihat et. Allah için konuş." buyurdu. -"Peki efendim." deyip ayrıldı. Memleketi olan Rey şehrine gelince bir meclis kurup, insanlara nasihat etmeye başladı. Bu hâl, elli sene böyle devam etti. Çok talebe yetiştirdi. İbrâhim-i Havvâs, Yûsuf bin Hüseyin'in talebesi olup, bunun sohbeti bereketi ile çok yüksek hâllere ve makamlara kavuştu Yûsuf bin Hüseyin 915 (H.304) senesinde vefat etti. Vefat ederken; "Yâ Rabbi! Gücüm yettiği kadar insanları sana davet ettim. Kusurlarımı bağışla." dedi. Evliyalar Ansiklopedisi. Mütercim.

bilmeyenlerden olma! Te'vilât-i Necmiyyenin sözleri bitti. ¹³⁶

Melekler Allah'a İbâdet Ediyorlar

"Muhakkak o kimseler ki,"

Kâşifi (r.h. Farisi tefsirinde) buyurdular:

Haberde varid oldu ki, Mekke kâfirleri, Allâhü Teali hazretlerine tazimde bulunmadılar ve ona secde etmediler. Allah!; (iman ve) secde etmekten kaçındılar ve dediler ki:

-"Rahman ne imiş? Bize emrediyorsun diye secde mi ederiz? ve daha ziyâde vahşetlerini artırdı..." ¹³⁷

Bunun üzerine noksan sıfatlardan münezze olan Allar subhânehû ve Teâlâ hazretleri buyurdular:

-"Ey habibim! Eğer kâfirler secde etmekten serkeşlü ederlerse, sen bununla kendini yıpratma! Zira (o);

"rabbînin yakınında (olanlar),

Mukarreb olan melekler, yani Allah katında şerefli bir yeri olan melekler, demektir. Yoksa mekan ve mesafe olarak Allah'a yakır demek değildir.

"istikbar eylemezler/büyüklenmezler."

Büyüklik yapmadılar.

"Allah'ın ibadetinden..."

Hatta belki Allâhü Teâlâ hazretlerinin kendilerine emrettiği şekilde tam ibâdet ederler...

"Ve O'nu hep teşbih ederler..."

Allâhü Teâlâ hazretlerinin cenâb-i kibriyâsına layık olan şeylerden onu tenzih ederlerdi. ¹³⁸

Secde

"Veyalınız, O'na..."

Harf-i cenin fîti üzerine takdîm ediimesi hasır içindir...

"secde ederler." ¹³⁹

Allâhü Teâlâ hazretlerine karşı gayet ubudiyet ve tezellül ile hudû ederler. Allâhü Teâlâ hazretlerine hiçbir şeyi şirk koşmazlar.

Bu kav-i şerif, diğer mükellefler için bir tarizdir. Bundan dolayı, bu âyet-i kerimenin okunması anında tilâvet secdesi yapmak meşru oldu. ¹⁴⁰

Secde?

Bil ki: Secde, hudû (mahviyet, tevazu ve Allah'a yalvarmanın) nihayetidir. Ancak, başka bir yerde noksanlıktan dolayı cebren meşru kılındı. Sehv secdesi gibi...

¹³⁶ İsmail Hakkı Bursevi (K.S.) Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/649-651.

¹³⁷ El-Furkân; 25/60,

¹³⁸ İsmail Hakkı Bursevi (K.S.) Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/651.

¹³⁹ Dikkat bu secde âyetidir. Bu Âyet-İ kerimeyi okuyanların ve dinleyenlerin mutlaka "tilâvet secde'si yapmaları gerekir. Vaciptir. Mütercim.

¹⁴⁰ Tilâvet secdesi, Kur'an-ı kerimi okuma secdesi, demektir. Kur'an-ı kerimin bazı âyet-i kerimleri okunduğunda, secde edilmesi gerekir. Kur'an'daki Tilâvet Secdeleri Kur'an-ı kerim'de tilâvet secdesi bulunan âyetlerin kenarında "Secde" diye yazılıdır. Kur'an okuyan kimse bu âyeti okuduğu zaman secde etmek üzerine vacip olur. Bu kimse, kıbleye döner, ellerini kaldırmadan j "Allâhü Ekber" diye tekbir alarak secdeye varır. Secdede 3 kere

"Sübhaane rabbiyel a'laa" der.

Sonra tekrar "Allâhü Ekber" diye tekbir alarak doğrulur, ayağa kalkar. Ayağa kalkarken de; "Semi'nâa ve eta'nâa gufraaneke rabbenâa ve ileykel masıyr" der. Secde âyetini işiten kimsenin de secde etmesi lâzım gelir. Kur'an-ı Kerimdeki Secde Âyetleri

1. Süre-i Â'raf, âyet: 206

2. Süre-i Ra'd, âyet: 15

3. Süre-i Nahl, âyet: 49

4. Süre-i isrâ, âyet: 107

5. Süre-i Meryem, âyet: 58

6. Süre-i Hac, âyet: 18

7. Süre-i Fûrkan, âyet: 60

8. Süre-i Nemi, âyet: 25

9. Süre-i Secde, âyet: 15

10. Süre-i Sâd, âyet: 24

11. Süre-i Fussilet, âyet: 37

12. Süre-i Necm, âyet: 62

13. Süre-i İnşikak, âyet: 21

14. Süre-i Alak, âyet: 19

Daha geniş malumat için, ilmihal ve fıkıh kitaplarına bakınız. Mütercim.

İsmail Hakkı Bursevi (K.S.) Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/652.

Secde bir yerde de, kâfirlere muhalefet ve Müslümanlara mükâfat için yapılır. ¹⁴¹

Tilâvet Secdeleri

Kâşifi (r.h. Farisî tefsirinde) buyurdular: Tilâvet secdesi, Kur'ân-ı kerimin on dört (14) yerinde vardır. İki yerde de ihtilâf vardır.

1- Biri Hac sûresinin sonudur.

Bu âyet-i kerime; İmam Şafî (r.h.) hazretleri ve İmam-ı Ahmed bin Hambel (r.h.) hazretlerinin mezhebinde burada secde vardır.

İmam-ı 4zam Ebû Hanife (r.h.) hazretlerinin mezhebinde bu âyet-i kerimde secde yoktur.

2- İkincisi ise, Sâd sûresinde secde etmek, İmam-ı Azam Ebû Hanife (r.h.) hazretlerinin mezhebine göredir.

Çünkü Efendimiz (s.a.v.) hazretleri, secde sûresini okuduğunda secde ettiler.

Diğer İmamların mezheplerinde Sad sûresinde secde yoktur. ¹⁴²

Secde Âyetlerinde İhtilâfın Sebebi

(Bu iki âyet-i kerimelerde tilâvet secdesi yapma konusunda âlimlerin ihtilâf etmelerinin sebebi şudur:)

Çünkü bu âyet-i kerimelerde zikredilen rükû yapmaktır, secde yapmak değildir.

Fussilat sûresinde de;

-"Gerçek O'na ibâdet edeceksiniz..." ¹⁴³

İmam Şafî (r.h.) hazretleri, bunun secde cümlesi olduğunu kabul etti.

Hazret-i Ömer (r.a.) ve İbni Mes'ûd (r.a.) hazretlerinin yanında (secdeyi vacip kılan)

-"Buna karşı kibretmek İsterlerse, haberleri olsun ki rabbinin huzurundakiler gece ve gündüz O'na tesbîh ederler; hem onlar usanmazlar" ¹⁴⁴ (Âyet-i kerimesinde ki, usanmazlar," kavli-i şerifinin yanında secde etmek gerekir.... Biz ihtiyaten bunu tuttuk...

Zira secdenin tehiri lazımdır; ama takdîmi asla olmaz. (Yani secde âyeti okunmadan secdesi yapılmaz...) ¹⁴⁵

Tilâvet Secdesi Vaciptir

İmam-ı Âzam Ebû Hanife (k.s.) hazretlerinin mezhebinde "Tilâvet secdesi" vaciptir. Secde âyetleri ister namazda ve isterse namazın dışında okunsun secde yapılması vaciptir. Eğer tilâvet secdesini kaçırırsa, kaza edilmesi lazımdır.

Diğer imamların mezheplerinde ise, tilâvet secdesi sünnettir. Eğer kaçınılırsa, kaza edilmesi gerekmez.

Meşru bir zaruret olmaksızın tilâvet secdesini tehir edip geciktirmek mekruhtur. ¹⁴⁶

Tilâvet Secdesinin Yapılışı

Oturarak tilâvet âyetini okuyan kimsenin (tilâvet secdesi yapmak için) ayağa kalkması müstehaptır.

Tekbir alır Allâhü Ekber diyerek secdeye gider...)

Secdede namaz teşbihi gibi teşbih okur.

Sonra kalkar ve oturur. Secdeden çıkmak tam olsun ve secde kemâle ersin diye...

Secdede namaz teşbihi gibi teşbih okur sözünün manâsı şudur. Yani secdede iken üç kere: "Subhâne rabbiyye'l-a'lâ..11 der. Sahih olan budur. ¹⁴⁷

Tilâvet Secdesinde Okunan Teşbihler

Denildi ki: Secde de iken,

-"Ben Rahman olan Allâhü Teâlâ hazretleri için hudû (ve secde) ettim. Beni mağfîret buyur! Ey rahmani" der.

Denildi ki: Tilâvet secdesinde iken şu duayı okur:

-"Ey kalbleri evirip çeviren (Rabbim)İ Benim kalbimi senin dinin ve senin taatin (İslâm) üzere sabit kıl!" der.

¹⁴¹ İsmail Hakkı Bursevi (K.S.) Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/652-653.

¹⁴² Şafî mezhebine göre Sad sûresinin secdesi, "Şükür secde'sidir. Daha geniş malumat için; "Muhtasar Şafî İlmihâli" ve "Muhtasar Şafî Namaz Hocası" kitaplarına bakınız. Mütercim.

İsmail Hakkı Bursevi (K.S.) Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/653.

¹⁴³ Fussilet: 41/37,

¹⁴⁴ Fussilet:41/38,

¹⁴⁵ İsmail Hakkı Bursevi (K.S.) Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/653-654.

¹⁴⁶ İsmail Hakkı Bursevi (K.S.) Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/654.

¹⁴⁷ İsmail Hakkı Bursevi (K.S.) Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/654.

Secdede bu duayı okumak "el-Esrârü'l-Muhammediyye" isimli kitabın sahibinin tercihidir. Kendisine gizliden, bu duanın okunması hakkında sesler geldiği (manevî olarak kendisine) emredildiği rivayet edilir.¹⁴⁸

Tilâvet Secdesi Duası

Efendimiz (s.a.v.) hazretleri tilâvet secdelerinde şöyle derlerdi:

-"Yüzüm, secde etti, o kendisini yaratan, kendisini tasvîr eden ve suretini güzel yapan, kuvvet ve çevirmesiyle kulaklarını ve gözlerini açan Rabbine secde etti.

Yaratıcıların en güzeli olan Allâhü Teâlâ hazretleri ne mübarektir... (Efendimiz s.a.v. hazretleri tilâvet secdesinde bu cümleyi yani sözünü defalarca tekrarlardı...)

Allâhım! Bu secde sebebiyle bana ecir yaz. Bu secde sebebiyle günahlarımı üzerimden kaldır. Bu secde sebebiyle sana şükretmeyi bana nasip et. Bu secdeyi senin katında benim için bir uhrevî zahire kıl. Ya Rabbi bunu benden kabul buyur; kulun Davud (a.s.)'dan kabul buyurduğun gibi....¹⁴⁹

Secde âyeti duaları

İbnti Fahrüddin er-Rumî (r.h.) buyurdular:

Kim sübhân secdesini okur ve Allâhü Teâlâ hazretlerinin secde eden taifeden zikrettiklerini de ona eklerse, gerçekten güzel yapmış olur. Secde edenlerin şöyle dediklerini Allâhü Teâlâ hazretleri bize haber verdi:

-"Teşbih rabbimize! Hakikat rabbimizin va'di kat'iyen fiile çıkarılmış bulunuyor."¹⁵⁰

Eğer tenzil âyetini veya el-A'râf sûresindeki secde âyetini okursa, secde hâlinde iken şöyle der:

-"Allâhım beni senin rızan için secde edenlerden kili Senin hamdinle teşbih edenlerden eyle! Ya Rabbi senin emrinden çıkıp kibirlenen kişilerden olmaktan sana sığınırım!"

Elif lâm Mîm es-Secde (yani secde sûresinde bulunan secde âyeti okunduğu zaman yapılan secdede şu dua okunur:)

-"Allâhım! Beni kendilerine nimet olunmuş, hidâyete ermiş, senin için secde eden ve kitabın Kurân-ı kerim okunduğu zaman ağlayan kullarından kili

Eğer Secde ve Necm sûrelerindeki secde âyetini okursa, o zaman da şöyle dua etmelidir secde de;

-"Allâhım beni senin (korkundan) ağlayan ve sana huşu ve hudû duyan kullarından kıH'der.... Diğerlerinde de böyle denir.

Mevlâ Anî Çelebî (r.h.) buyurdular:

Bir kişi tilâvet secdesinde hiçbir şey okumazsa bile, tilâvet secdesi kendisi için kafi olmuş olur. Çünkü tilâvet secdesi namazın secdesinden daha kuvvetli değildir. (Çünkü namazın secdesi farzdır, tilâvet secdesi vacip....)¹⁵¹

Tilâvet Secdesini Dinleyen

Dinleyen kişinin de tilâvet secdesini okuyan kişiyle beraber yapması müstahaptır. Ondan önce başını kaldırmaz. Çünkü o (okuyan kişi, dinleyenin) imamı mesabesinde...¹⁵²

Tilâvet Secdesinde Niyet

Tilâvet secdesinde niyet şarttır. Ama tayin etmek şart değildir. Hatta bir kişinin üzerinde değişik tilâvet secdeleri olsa, o tilâvet secdelerinin adedince secde eder. O kişi için şu sûrenin şu âyetinin tilâvet secdesini yapıyorum diye tayin etmesi gerekmez.¹⁵³

Tilâvet Âyetini Gizli Okumak

Bir yerde Kur'ân-ı kerim okuyan bir kişi, eğer orada bulunanlar, secde etmeye hazır değilse (veya onlar tilâvet secdesini yapamayacak durumda iseler), Kur'ân-ı kerimi okuyan kişinin; Müslümanların günaha girmelerinden kaçınmak ve onların isyan etmelerine sebep olmamak için secde âyetini gizli okuması müstahaptır.

Eğer cemaat, secde yapmaya hazır iseler, insanları ibâdet yapmaya teşvik ve onların sevap almalarına sebep

¹⁴⁸ İsmail Hakkı Bursevî (K.S.) Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/654-655.

¹⁴⁹ Mecmeu'l-Taberânî el-Kebir: c,11, s. 130,

İsmail Hakkı Bursevî (K.S.) Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/655.

¹⁵⁰ el-İsrâ: 17/108.

¹⁵¹ İsmail Hakkı Bursevî (K.S.) Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/655-656.

¹⁵² İsmail Hakkı Bursevî (K.S.) Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/656.

¹⁵³ İsmail Hakkı Bursevî (K.S.) Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/657.

olmak için secde âyeti yüksek sesle okunur. ¹⁵⁴

Tilâvet Secdesi ve Salavât

İmam Habbâzî (r.h.) hazretleri ¹⁵⁵"el-Hidâye"nin haşiyelerinde buyurdular:

Bir mecliste Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin mübarek ismi her zikredildiğinde hemen salavat okumak müstahaptır. Ama her tilâvet secdesi okunduğunda hemen kalkıp secde yapmak müstahap değildir. Eğer meclis bir ise meclisin sonunda tilâvet secdesi yapılır.

Bu ikisinin arasındaki fark şundandır: Çünkü Efendimiz (s.a.v.) hazretleri, muhtaçtır; Allâhü Teâlâ hazretleri muhtaç değildir... ¹⁵⁶

Şeytanı Üzen Şey?

İmam Muhammed bin el-Arabî (k.s.) hazretleri, kendisinin (yazmış olduğu) "Ruhu'l-Kudus" isimli kitabında buyurdular:

Adem oğlunun secdesinden başka şeytanı çok rahatsız eden hiçbir ameli yoktur. Çünkü şeytanın hatası secde etmemektir. Çok secde yapmak ve secdeyi uzatmak şeytanı çok üzer. (3/309) ¹⁵⁷

Secde Masumiyettir

İnsanoğlu namazında şeytandan ma'sum ve korumuş değildir. (Namazda bile şeytan insana vesvese verir...) Ancak şeytan secdeye varamaz. Çünkü insanoğlu secdeye vardığında, şeytan masiyetini hatırlar ve mahzun olur. O anda secde edeni bırakıp kendi nefsiyle meşgul olur. ¹⁵⁸

Tilâvet Secdesi ve Şeytan

Bundan dolayı Efendimiz (s.a.v.) hazretleri buyurdular:

- "Âdem oğlu secde âyet-i okuyup secde ettiği zaman; şeytan hemen ondan ayrılır. Ağlar ve şöyle der:

- "Yazıklar olsun bana! Adem oğlu secde olunmakla emir olundu. Ve hemen secde etti. Onun için cennet vardır. Ben secde ile emir olundum. Secde yapmaktan kaçındım. (Yazıklar olsun) benim için de cehennem vardır...." ¹⁵⁹

Secdede ve Nefs-i Emâre

Kul (mü'min kişi) secde halinde şeytanın ma'sûmdur. Fakat nefs-i emmâreden ma'sûm halinde insana gelen havâtır (düşünceler) ya;

1- Rabbânîdir,

2- YaMelekîdir,

3- Veya Nefsânîdir... (yani kişinin emmâresindedir...)

Secde halinde olan kula şeytanın vesvese verme yolu yoktur Şeytan ona yaklaşamaz.

vesveselerinden değildir. Secde kendi nefs-i

Kul secdeden başını kaldırdığı zaman, şeytanın bu sıfatı son bulur, şeytanın hüznü, üzüntü ve kederi zail olup yok olur ve şeytan hemen seninle meşgul olmaya, vesvese vermeye başlar...

Muhammed bin Arabî'nin sözleri bitti. ¹⁶⁰

Müellifin Te'vilî

Bu fakir (Şeyh İmam Allâme ismail Hakkı Bursevî k.s. hazretleri) der ki:

Bunda şuna işaret vardır: Şeytan kibirlenmesinden dolayı, secde etmekten kaçındı, yüz çevirdi. Secdeden

¹⁵⁴ İsmail Hakkı Bursevî (K.S.) Ruhu'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/657.

¹⁵⁵ Habbâzî (r.h.) hazretlerinin ismi, Ömer bin Muhammed'tir. Hicri 629 (m. 1232) yılında Maverâünnehir şehirlerinden biri olan Hocendî şehrinde doğdu. İyi bir tahsil gördü. Fıkıh ve usûl-u fıkıh ilimlerinde dört mezhebi çok iyi öğrendi. Hanefî mezhebinde büyük bir âlim idi. Hanefî mezhebine göre fetva verdi. İslâm dinine büyük hizmetleri oldu. Bir çok talebe yetiştirdi. Kitaplar yazdı. Hidâye'ye yazmış olduğu şerhi çok değerlidir. Habbâzî hazretleri, Hicri 691 (1292) yılında Şam'da vefat etti.

¹⁵⁶ İsmail Hakkı Bursevî (K.S.) Ruhu'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/657.

¹⁵⁷ İsmail Hakkı Bursevî (K.S.) Ruhu'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/657-658.

¹⁵⁸ İsmail Hakkı Bursevî (K.S.) Ruhu'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/658.

¹⁵⁹ İbni Mace: 1052, Tuhfetü'l-Ahvezi: 572,

İsmail Hakkı Bursevî (K.S.) Ruhu'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/658.

¹⁶⁰ İsmail Hakkı Bursevî (K.S.) Ruhu'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/658-659.

kibirlenen her kişi, kâfirler gibidir. Bütün hallerinde Şeytan o kişiye yakın olur.

Her tevazu eden, secde eder. Mü'minler gibi... İşte mü'min bu (secde) halinde iken Şeytan ondan kaçar. Başka hallerinde değil... Ancak kişi, nefsinin kibrin rezaletinden tezkiye ederse o hariç... Bu durum (yani kişi nefsinin tezkiye ettiği) zaman, bütün hallerinde Şeytandan kurtulur. Ve muhlisin olan kullardan olur ¹⁶¹

Adem Oğlunun Ziynet ve Tacı

Senin ziynetin kemer baęlamandır.
Senin tacın başının secde etmesidir.
Senin utangaçlığın, hep yükseklerde,
Elin hep cömert olmalı.
Secde ve taat üzere ol.
Her neyin varsa, onunla taat et,
Başınla secde et.
Ayaęın hep onun taati üzerinde olsun. ¹⁶²

Kelek ve kepeç

Ve Hazret-i Őeyhü'l-İslâm (k.s.) buyurdular:
Bir baş ki eğer secde etmesi yoksa o baş elde bir kelek (ve ham kavun) gibidir.
Bir el ki eğer onda cömertlik yok ise o senin elin de bir kepeçdir... ¹⁶³

Cömertlik Ve keramet

Ne güzel söylemişler:
-"Kişinin Őerefi, elinin cömertlięiyledir.
Kişinin kerameti ise secdeyle (Allah'a ibâdet etmesiyledir).
Her kim ki, o Şeytanı tanımazsa,
0 kendisi varlıkta yok olur. ¹⁶⁴

Te'vilât-i Necmiyyeden Tasavvufi Manâlar

"Zirâ rabbinin yakınında olanlar..."

Yani o;

1- Amelleri,

2- Ahlakları,

3- Ve zatlarıyla Allah'ın:

1- Emirleri,

2- Ahlakı ve

3- Zâtında fena bulup (fena fillâh olanlar)

Ve kendi nefisleriyle baş başa kalmayan ve Allâhü Teâlâ hazretlerinin bekasıyla Allah katında bakî olanlar... ¹⁶⁵

Fena Fillâh

"ibadetinden İstikbar eylemezler/büyüklenmezler..."

Çünkü onlar, kibirlenen ahlaklarından geçip, Allah'ın ahlakıyla fena buldular. Kendileri için asla kibirlenmek kalmadı. Ve onlar Allâhü Teâlâ hazretlerine ibâdet etmekten nasıl vazgeçsinler. Onlar kendi amellerini ve fiillerini Allâhü Teâlâ hazretlerinin emirlerinde fena kıldılar (yok ettiler. Kendi işlerini Allah'ın emirlerinin potasında erittiler...) O da ibâdettir... Onların amelleri ibâdetlerle kâimdir. Yoksa (indî) fiillerle değil... Onlar kendi nefislerinde fena bulmuş bir halde olup, beka bilfah (Allah ile bekâ'ya ermiş) bir durumdadırlar...

¹⁶¹ Tilâvet secdesi hakkında meclise son verirken; Őunu da beyan etmekte fayda vardır: Günahların afvı ve hayırlı maksatların husulü için, geceleyin kalkılır. Kur'ân-ı Kerim'deki 14 secde âyeti okunur, secdeye gidilir. Secdede:

„Eüzü bi rızâke min sehatike ve eüzü bi muâfâtike min ukûbetike ve eüzü bike minke" okunur. Allâhü Ekber" diyerek secdeden kalkılır. Bu konuda daha geniş malumat için, "Kur'ân-ı kerimin Fazilet ve Havassı" isimli kitabıma bakınız. Mütercim.

İsmail Hakkı Bursevi (K.S.) Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/659.

¹⁶² İsmail Hakkı Bursevi (K.S.) Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/659.

¹⁶³ İsmail Hakkı Bursevi (K.S.) Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/660.

¹⁶⁴ İsmail Hakkı Bursevi (K.S.) Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/660.

¹⁶⁵ İsmail Hakkı Bursevi (K.S.) Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/660.

"O'nu hep teşbih ederler,"

Allâhü Teâlâ hazretlerini;

1- Hulul¹⁶⁶ den,

2- İttisal¹⁶⁷ lden,

3- İttihadl¹⁶⁸ tan

4- Kul olmaktan,

5- Veya kul'un ma'bûd olmasından,

6- Ve benzeri (bozuk şeylerden;)

Allâhü Teâlâ hazretlerini kesinlikle tenzih ederler.... O, O'dur... Allâhü Teâlâ hazretleri ezelde zikredilen bir şey olmadığı gibidir...¹⁶⁹

Eşyanın Secde Etmesi?

"hem yalnız, O'na secde ederler." ¹⁷⁰

Vucûd (varlık) ve ademde (yoklukta bütün varlıklar) ezelden ebede ona secde ederler.

Ezelde adem (eşya yok iken bile), onun emirlerine musahhar olup ona boyun eğiyordu. Allâhü Teâlâ hazretlerinin icâd etme hükümlerini ve var olma kudretini kabul ediyorlardı. Ta ebede kadar Allah'a secde ettiler.

Ebede kadar var olma da, Allâhü Teâlâ hazretlerine secde ettiler; bütün varlıklarıyla... Var olduklarında da Allanın emirlerine boyun eğdiler. Allâhü Teâlâ hazretlerinin kendilerinde tasarruf etme hükümlerini kabul ettiler. Allah'ın kudretine boğun eğdiler. Allah'ın;

1- Yok etmek,

2- İcâd etmek,

3- Bakî kılmak ve diğer tasarrufuna amade oldular... ¹⁷¹

A'râf Sûresi Sona Erdi

El-A'râf Sûresi rahmet ve ra'fet (acıma ve şefkat) ile sona erdi. Kendisine taalluk eden tefsir ve te'villerle beraber... Bu tefsir ve te'viller, uzatma olmaksızın apayrı (alternatif) bir yol üzeredir...

A'raf sûresinin sona ermesi, muntazam Safer-i hayrın ortalarında, izzet ve şerefın kendisine ait olduğu (Efendimiz s.a.v. hazretlerinin) Hicretinin 1101 yılında (Milâdî 1689 yılının son günlerinde) tamam oldu.

Bunu el-Enfâl sûresi takip edecektir.

Gerçekten, Melik, Aziz, el-Kavi ve Müteâl olan Allâhü Teâlâ hazretlerinin yardımı ve inâyetiyle onun (enfal sûresinin) ganimetleriyle ganimetlenmek vakti girdi. (3/310)

El-A'râfsûresinin tercümesi, 15.7.2008 yılının Cuma gecesinde tamam. İnşallah bunu el-Enfâl sûresi takip edecektir. Musannif hazretlerinin büyük bir incelik ve ustalıklı beyan ettiği gibi enfâl sûresinin manevî ganimetleriyle faydalanma zamanıdır; bu zaman... Ömer Faruk Hilmi ¹⁷²

¹⁶⁶ Allah hiçbir şeye girmemiştir. Allah hiçbir varlığa veya insanın içine girip ona hulul etmiş değildir.

¹⁶⁷ Allah zatıyla kaimdir. Allah herhangi bir varlığı yapmış veya dayanmış değildir.

¹⁶⁸ Allâhü Teâlâ hazretleri cüz olup herhangi bir varlıkla birleşmiş değildir,

¹⁶⁹ İsmail Hakkı Bursevi (K.S.) Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/660-661.

¹⁷⁰ Dikkat bu kavî-i şerifi okuyan secde etmesi vaciptir... Mütercim.

¹⁷¹ İsmail Hakkı Bursevi (K.S.) Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/661-662.

¹⁷² İsmail Hakkı Bursevi (K.S.) Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/662.